

ÇOCUKLAR İÇİN HEP BİRLİKTE GİRİŞİMİ

ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMARIN ÖNLENMESİ RAPORU

Ankara, Mart 2019

TÜRK
PSİKOLOGLAR
DERNEĞİ

TODAP
T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

ÇOCUKLAR İÇİN HEP BİRLİKTE GİRİŞİMİ ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMARIN ÖNLENMESİ RAPORU

Bu rapor; 2018 Temmuz’unda Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi’nin çağrısıyla bir araya gelen Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Derneği ile bağımsız gönüllü bireylerin katılımıyla oluşturulan *“Çocuklar İçin Hep Birlikte Girişimi”* tarafından 1-2 Aralık 2018 tarihinde Ankara’da 29 ilden, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikiyatrist, aile hekimi, psikolojik danışman, hukukçu, akademisyen, öğretmen, gazeteci ve hemşireler olmak üzere pek çok meslek grubundan katılımcılarla gerçekleştirilen *“Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi Çalıştayı”*nda ortaya çıkan bulguların sunulmasından oluşmaktadır.

Çalıştayı Düzenleyen Kurumlar:

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi
(SHUDER Ank. Şb.)

Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği (TODAP)

Türk Psikologlar Derneği (TPD)

Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES)

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-SEN)

Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Derneği

ODTÜ Mezunları Derneği

İçindekiler

Çocuklar İçin Hep Birlikte Girişimi Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi Raporu	1
Çocuklar İçin Hep Birlikte Girişimi Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi Raporu	3
Girişim Hakkında... ..	7
Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi Çalıştayı Raporu.....	11
Çalıştay Programı	12
Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi	14
1. Çalışma Grubu: Etkin Çocuk Koruma Sistemi Çalışma Grubu Raporu.....	15
Çözüm Önerileri.....	31
2. Çalışma Grubu: Profesyonellerin Güçlendirilmesi Çalışma Grubu Raporu	39
3. Çalışma Grubu: Medya ve Çocuk Çalışma Grubu Raporu.....	43
4. Çalışma Grubu: Yasal Düzenlemelerde Çocuğun Cinsel İstismarı Çalışma Grubu.....	51
Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi Çalıştayı'ndan Sonuçlar ve Öneriler	67
Çalıştay Sonuçları	69
Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarla Mücadele Konusunda Öneriler	79

GİRİŞİM HAKKINDA...

Bizler, “**her zaman için önce çocuk**” bakışıyla, farklı meslek örgütlerinden, sendikalardan, sivil toplum kuruluşlarından temsilciler ve bu konuda iyi bir iz bırakmayı düşleyen bağımsız kişiler olarak bir araya geldik.

Son zamanlarda başka birçok konuda olduğu gibi insan olma bilincimizi gittikçe daha fazla yerle bir eden, bir utanç kaynağı olarak daha çok gündemimize giren çocuğun cinsel istismarının engellenmesi, önlenmesi ve yok edilmesi konusunda bir şeyler yapmanın gerekliliğine inanarak yola çıktık.

Elbette ilk yan yana gelişimiz, ilk temasımız değildi bu. Birbirimizi biliyor, alandan tanıyor, birebir tanışsak da yapılan çalışmaları takip ediyor, bu çalışmalardan ve deneyimlerden yararlanıyor, çocuklar için ya da farklı alanlarda bazen bir arada, bazen farklı yerlerde mücadele ediyorduk. Ortak yaptığımız her çalışmadan da biriktirdiğimiz tüm deneyimlerden de öğrendiğimiz çok şey vardı elbette. Bu birikimlerle yan yana geldik bir anlamda... Örneğin 10 Ekim Ankara katliamının ardından oluşan “*Psiko-sosyal Dayanışma Ağı*” çoğumuzu bir araya getiren ağlardan biriydi.

Bu kez de çocuklarla ilgili izlenen politikalar, çocuk istismarının önlenmesi bir yana istismarın daha da yaygınlaşmasına, çocukların haklarının çok daha geriye gitmesine neden

olacak yasal düzenlemeler yapılması tartışmaları; neredeyse her gün okuduğumuz duyduğumuz haberler; yaşananlarla ilgili yapılan açıklamalar, sokağa taşan tepkiler ve her yerde karşılaştığımız **“ne yapmalı?”** soruları bir araya gelmemizi hızlandırdı. **“Birlikte, daha planlı ve daha etkili” diyerek, “ne yapabiliriz?”** sorusunu sorarak bir araya geldik. **“Çocuklar İçin Hep Birlikte”** bizi yan yana getiren ihtiyaçtı ve bu isim oluşumun da adı haline geldi.

İlk toplantımızı 30 Temmuz 2018’de Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi’nden gerçekleştirdik. Yapabileceğimiz, yapmamız gereken ve yapmak istediğimiz çok şey vardı. Bu alanda çalışan profesyonellerin, ebeveynlerin, kurumların sorumlulukları, karşı karşıya olduğumuz yasal düzenlemelerle ilgili çok şey vardı önümüzde. Nereden başlamalı diye düşünürken ilk adım olarak bir **“çalıştay”** ihtiyacı ortaya çıktı. Çocuk istismarı çok geniş bir alan; bu nedenle konumuzu sınırlandırmanın gerekli olduğunu düşünerek **“çocuğun cinsel istismarı”** ile çerçevelendirilmiş bir çalıştayla başlamanın uygun olacağını düşündük ve **“Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarla Mücadele Çalıştayı”** yapmayı kararlaştırdık. Ardından çokça toplantı yaptık, çokça görüşme yaptık; çok kişiyle yüz yüze ya da telefonla temas kurduk. Bu temaslardan hem güçlendik ve cesaret aldık, hem öğrendik, hem de yeni sonuçlar çıkarttık. Bu nedenle Çalıştaya katkı sunanlar, **destek verenler** çalıştayda **yan yana olabildiklerimizle sınırlı**

değil, fiziken alıştay sürecinde ***bizlerle olamayan ama birlikte olduğumuz herkese de teşekkür etmek isteriz.***

Girişim olarak çocuğa yönelik cinsel istismara karşı yürütülecek çalışmalar için belirlediğimiz ve çalıştayda tartişılmasını planladığımız **asgari çalışma ilkelerimiz** şu şekildedir:

1. İstismar; “Eşitsizler arasındaki ilişkilerde, gücü elinde bulunduranın, bu gücü diğerine karşı kötüye kullanması” olarak tanımlanabilir. Çocuğa yönelik cinsel istismar ise; “Bir yetişkinin cinsel doyum amacıyla çocuğun bedenini kullanmasıdır.” İstismar, hangi biçimde gerçekleşmiş olursa olsun suçtur. İstismarcıların pek azı pedofili vakasıdır, olayların geneli bir hastalık başlığı altında değil, suç kapsamında ele alınmalıdır.
2. 18 yaş altındaki herkes çocuktur. Dolayısıyla bir yetişkinden gelecek cinsel saldırı söz konusu olduğunda 9 yaş, 12 yaş, 15 yaş gibi yeni yaş sınırlamaları belirlemeye çalışarak ceza indirim talebi kabul edilemez.
3. Çocuklar için yrtlen hak mücadelelerinin, çocuklarla birlikte ve onların katılımıyla yürütülmesi genel anlamda tercih edilmesi gereken yol olsa da cinsel istismara karşı mücadele, mümkün olduğunca çocukların dünyasından uzakta yürütülmelidir. İstismara maruz kalan çocuğun sonraki süreçte bireysel sağaltımı için, kolluk ve yargı süreçlerine mümkün olan en asgari düzeyde dahil edil-

mesi ve konunun diğere çocukların gündeminden uzak tutulması gerekir. Bu nedenle cinsel istismara karşı mücadelede, çocuk katılımı için çabalamak anlamsız olacaktır.

4. **“Çocuklar İçin Hep Birlikte Girişimi”** çalışmalarını tümüyle gönüllü olarak yürütür. Meslek grupları ve kişiler arasındaki dayanışma üzerinden yükselmeyi ve var olan dayanışmayı geliştirmeyi hedefler. Öğrencisinden emeklisine değin tüm gönüllüler hiyerarşik olmayan yatay bir alandan çalışmaya katılırlar.

Çalıştayı, çocukları daha iyi görebilmek, onları daha iyi duyabilmek için gerçekleştirdik. İnanıyoruz ki onlar daha görünür olduğunda dünyada iyilikler ve güzellikler artacak...

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi
(SHUDER Ank. Şb.)

Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği (TODAP)

Türk Psikologlar Derneği (TPD)

Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES)

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-SEN)

Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Derneği

ODTÜ Mezunları Derneği

ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞTAYI RAPORU

ÇALIŞTAY PROGRAMI

Tarih : 1-2 Aralık 2018

Mekan : ODTÜ Mezunlar Derneği Vişnelik Tesisleri

1540. Sokak No: 58 100. Yıl ANKARA – TÜRKİYE

PROGRAM:

1.GÜN : 1 Aralık 2018

09.00-09.30 KAYIT

09.30-10.00 Çocuklar için Hep Birlikte! Hakkında Kısa Bilgilendirme Çalıştay Programı ve Yöntemi Hakkında Bilgilendirme

10.00-10.45 **Kurumlardan Mesajlar (video gösterimi)**

10.45.-11.00 ARA

11.00-12.30 **GRUP ÇALIŞMALARI**

1. Grup: Etkin Çocuk Koruma Sistemi

2. Grup: Medya ve Çocuk

3.Grup: Yasal Düzenlemelerde Çocuğun Cinsel İstismarı

4.Grup: Profesyonellerin Güçlenmesi ve Korunması

12.30-14.00 ÖĞLE YEMEĞİ

14.00-16.30 **GRUP ÇALIŞMALARI**

2.GÜN: 2 Aralık 2018

09.30-12.30 GRUP ÇALIŞMALARI

1. Grup: Etkin Çocuk Koruma Sistemi
2. Grup: Medya ve Çocuk
3. Grup: Yasal Düzenlemelerde Çocuğun Cinsel İstismarı
- 4.Grup: Profesyonellerin Güçlenmesi ve Korunması

12.30-14.00 ÖĞLE YEMEĞİ

14.00-17.00 Sosyal Hizmet Uzmanı İclal Nergis “Deneyim Paylaşımı”

GRUP ÇALIŞMASI SUNUMLARI

FORUM:

Sonuç ve Değerlendirme

**“Çocuklar için Hep Birlikte” nin Devamı
Konusunda Değerlendirme**

ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMARIN ÖNLENMESİ

1. ÇALIŞMA GRUBU:

Etkin Çocuk Koruma Sistemi Çalışma Grubu Raporu

Çalıştayın «Etkin Çocuk Koruma Sistemi» çalışma grubunda Türkiye'deki mevcut çocuk koruma sistemindeki sorunların tespit edilmesi ve gerçek ve etkin işleyen bir sistem için önerilerin tartışılması amaçlanmıştır; tartışmalar ve öneriler değerlendirilirken önleme odaklı bir perspektif tercih edilmiştir. Çocuk koruma sistemi “bildirim süreci” ile “tespit ve bildirim süreci sonrası süreç” başlıkları altında ayrı ayrı tartışılmış; sağlık sistemi, eğitim sistemi, kolluk süreci, adli süreç ve sosyal hizmetler alanları bu başlıklar altında ele alınmış; çözüm önerileri de bu başlıklar etrafında tartışılmıştır.

Sorunların tespit edilmesini kolaylaştırma amacı ile kolaylaştırıcı ekip tarafından alanda yapılan çalışmalar taranarak bugüne kadar tespit edilen sorunlar yazılı metin haline geti-

rılmış, her bir tartışma başlığı öncesinde de tüm katılımcılara ilgili metinler dağıtılmıştır. Tartışma yöntemi olarak fikir tepsi yöntemi kullanılmış; katılımcılar değerlendirmelerini yapışkanlı not kağıtlarına yazarak paylaşmış, bu notlar bir kartona yapıştirilerek notlar üzerinden tartışma yürütölmüştür.

Önleme başlığı ile yürütölen tartışma için ise katılımcılar üç guruba ayrılarak her grubun bir ilde çocuk alanında çalışan kurumlardan oluşun bir platform olarak o ilde artun çocuk cinsel istismarina karşı eylem planı oluşturmaları istenmiştir. Her grup hazırladığı eylem planını tüm katılımcılarla paylaşmıştır.

Etkin çocuk koruma sistemi çalışma grubunda farklı illerden, meslek gruplarından ve kurumlardan 44 katılımcı yer almıştır.

A- Bildirim Sürecinde Yaşanan Sorunlar:

1) Sağlık Sisteminde Bildirim

Sağlık sisteminin organizasyonundaki eksiklikler:

- » Sağlık alanında bildirim mekanizmaları kurulmaması,
- » Hastane polisinin organize olmasında sorunlar,
- » Bildirim yükümlölüğüne ilişkin çalışanlara kurumsal olarak yanlış bilgilendirme ve talimatlar verilmesi, (örneğin 2009 yılında Sağlık Bakanlığı Hukuk Müşsa-

virliği tarafından duyurulan görüş yazısında hamilelik tespit edilen 15 yaş altı çocukların tamamının bildirim yapılacağı, ancak 15 yaş üstü çocukların sadece şiddet-cebir vb. olduğu durumda bildirim yapılacağı duyurulmuştur)

- » çalışanların sürekli değişmesi,
- » Cinsel istismar ve istismar bulgularına ilişkin mesleki bilgi ve yeterliliğin eksik olması,
- » Bildirim yükümlülüğü, bildirim süreci ve yaptırımlara ilişkin bilgi eksikliği,

Güvenlik sorunu:

- » Bildirim yapan çalışanı koruyacak güvenlik önlemlerinin alındığı bir sistem olmaması,
- » Bildirim yapanın bireysel olarak hedef olması
- » Güvenlik sorunu yaşama riski; güvenlik sorunu nedeniyle istismarı bildirmekten kaçınma
- » Gizlilik ve mahremiyet ilkelerine gereken özenin gösterilmemesi,

2) Eğitim Sisteminde Bildirim:

Eğitim sisteminin organizasyonundaki eksiklikler:

- » Eğitim alanında nasıl işleyeceği net olan bildirim mekanizmalarının olmaması,

- » Rehber öğretmen-okul yöneticisi arasında işbirliği konusunda eksikler,
- » Rehber öğretmenlere istismarla ilgili çalışmalarını engelleyecek çalışma koşulları ve görevler tanımlanması,

Öğretmenler ve rehber öğretmenlerin yaklaşım ve tutumları:

- » Cinsel istismar ve istismar bulguları ile istismara müdahale hakkında bilgi ve donanım eksikliği;
- » Akranlar tarafından yaşanan cinsel istismar vakalarının istismar olarak değerlendirilmemesi ve bildirimi yapılmaması;
- » İstismar tespit edildiğinde profesyonel olmayan bireysel yöntemlerle sorunu çözmeye çalışma;
- » Bildirim yükümlülüğü, bildirim süreci ve yaptırımlara ilişkin bilgi eksikliği

Yöneticilerin olumsuz tutumları:

- » İstismarın üzerini örtme,
- » Okulun itibarını çocuğun yararından önde tutma,
- » Bildirimde bulunan çalışanları engelleme çabaları ve sistematik baskılar,

Güvenlik sorunu:

- » Bildirim yapan çalışanı koruyacak güvenlik önlemlerinin alındığı bir sistem olmaması,
- » Bildirim yapanın bireysel olarak hedef olması,

- » Güvenlik sorunu yaşama riski ve güvenlik sorunu nedeniyle istismarı bildirmekten kaçınma
- » Gizlilik ve mahremiyet ilkelerine gereken özenin gösterilmemesi

3) Kolluk Sisteminde Bildirim:

Kolluk sisteminin organizasyonunda eksikler:

- » Kolluk sisteminin istismarla ilgili süreçlerin gerekli ve yeterli şekilde yürütülmesini sağlayacak şekilde planlanmamış olması,
- » Fiziki yetersizlikler (karakollar, savcılık işlem mekanları ve mahkemeler gibi hizmet birimlerinin çocuklara uygun olarak düzenlenmemiş olması, çocuklarla görüşme yapmaya uygun odaların olmaması),
- » Her ilde Çocuk İzlem Merkezi ve Adli Görüşme odasının olmaması,
- » Yargıçlar ve savcılar dahil olmak üzere sık personel değişimi,
- » Çocukla çalışma konusunda uzman personel bulunmaması,
- » İstismar ve istismarla ilgili işlemler ile ilgili yeterli bilginin olmaması

- » İstismarla ilgili yapılması gereken işlemler ve karar süreçlerinde standart olmaması; bu nedenle bireysel yaklaşım ve tutumların belirleyici olması,
- » Bildirimin değerlendirilmesinde kişisel tutumlara göre karar verilmesi, istismarın olmadığına yönelik karar verme eğilimleri,
- » Kolluk görevlilerinin çocuklara yaklaşım ve iletişimde problemler, yinelenen olgularda bildirim işleme alınmaması

Uygulamada yapılan yanlışlar:

- » İstismarda somut delil aranması, fiili birleşme olmadan gerçekleşen cinsel istismarda çocuğun ifadesinin ÇİM’de alınmasına gerek görülmemesi,
- » İfadesi ÇİM’de alınan çocuklar için yargı sürecinde yeniden ifade alınması,
- » Çocuğun istismarcıyla bir araya getirilmesi,
- » Aile ve çocuğa yeterli hukuki desteğin verilmemesi,
- » Gizlilik ve mahremiyet ilkelerine gereken özenin gösterilmemesi,
- » Ekip çalışması ve kurumlararası koordinasyonda sorunlar yaşanması,
- » Adres değişikliği durumunda çocuk ve aileye ulaşmada sorunlar yaşanması,

- » Özel güvenlik ilan edilen yerlerde ifade almanın zor olması

4) Sosyal Hizmet Sisteminde Bildirim:

Sosyal hizmet sisteminin organizasyonundaki eksikler:

- » ALO 183 destek hattına ilişkin yapısal sorunlar; bildirimi alan personelin istismar konusunda yeterli donanıma sahip olmaması,
- » İstismar mağduru çocuğu izleme sürecinin yetersizliği,
- » Çalışanlar için gerekli eğitimlerin ve süpervizyonun sağlanmaması,
- » Sık personel değişimi,
- » Standartlaşmış uygulamaların oluşturulamamış olmasından kaynaklı olarak uygulamalarda bütünlük olmaması; her ilde farklı uygulamaların olması,

Uygulamada yapılan yanlışlar:

- » 183 bildirimlerinde adli süreçler başlamadan inceleme sürecinin başlatılması,
- » ÇİM deki raporların Aile Bakanlığıyla (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) paylaşılmaması,
- » Ekip çalışmasının zorunluluğu/ ekip çalışmasındaki sorunlar,
- » Kurumlararası koordinasyonda sorunlar.

5) Mülteci Çocuklar ve Bildirim

- » Kayıt işlemleri sırasında çocuk evliliklerin kayıt altına alınmaması, bildirim yapılmaması
- » Çocukların dil bariyerinden dolayı istismarı dile getirememesi,
- » Ailelerin istismarı bildirmeme eğilimi,
- » Alanda çalışanlarda dil sorunu/tercüman yetersizliği,
- » Alanda çalışanların bilgi eksikliği,
- » Ailenin süreçte yeterli desteği alamaması, yalnız hissetmesi

B- Tespit ve Bildirim Süreci Sonrasında Yaşanan Sorunlar:

1) Mülteci Çocuklar Açısından Yaşanan Sorunlar

Hizmet organizasyonuna ilişkin sorunlar:

- » Mülteci çocuklar ile ilgili mevzuatın çalışanlar tarafından yeterli oranda bilinmemesi,
- » LGBT-cinsel istismara maruz kalmış sığınmacı/mülteci çocukları yerleştirebilecek uygun kuruluşların olmaması,

- » Refakatsiz Çocuklar Yönergesinin güncellenmemiş olması ve mevcut yönergeden kaynaklanan sorunlar,
- » Tercümanlıkların tercümanlık yanında istismara ilişkin eğitimlerinin olmaması; alanın ilkelerinin bilinmemesi, gizlilik ve mahremiyete ilkelerine sadık kalınmaması

2) Sosyal Hizmetler Alanında Yaşanan Sorunlar:

Sosyal hizmet organizasyonundaki eksiklerden kaynaklı sorunlar:

- » LGBT-cinsel istismara maruz kalmış çocuklar için uygun kuruluşların olmaması,
- » Her ilde spesifik bir alanda hizmet veren kuruluşun olmaması nedeniyle çocuğun başka ile gönderilmesi,
- » Kuruluşların hem sayısal olarak hem de nitelik olarak yetersizliği; gerekli hazırlıklar tamamlanmadan kuruluş açılması ve/veya kapatılması;
- » Çocuk evleri modeline ilişkin sorunlar (alt yapı sorunları- sayısal olarak yetersiz bakım personeli çalışması, meslek elemanlarının çocukların yaşam alanlarından uzak olması, eve ait araç olmayışı ve denetim olanaklarının zayıf oluşu; bebek bakımı için

uygun olmaması, davranış sorunları olan çocukların ihtiyaçlarını karşılayamaması),

- » Sosyal hizmetler ve hukuk sistemi arasında koordinasyon sorunları,

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasına ilişkin sorunlar:

- » Danışmanlık kararları için ihtisaslaşmış, ayrı bir birim ve uzmanların olmaması; danışmanlığın diğer iş ve sorumluluklara ek olarak yapılması,
- » Kararların uygulanmasına dair bir iş akış şeması, kılavuz /kitapçık olmaması; danışmanlık tedbir kararının çalışana “zorunlu görev” olarak verilmesi- zorunluluğun ise danışmanlık sürecine zarar vermesi,
- » Meslek elemanlarına kararlarının uygulanmasına ilişkin yeterli eğitim verilmemesi,
- » Kararlarla ilgili sosyal inceleme raporlarında yetersizlikler, kararların vaka yönetimi modeliyle uygulanmaması/izlenmemesi,
- » Kararların uygulanmasında kurumlar arası koordinasyon eksiklikleri,
- » Tedbir kararlarının verilme sürecinde problemler, gereksiz yere tedbir kararı verme ya da uygun olmadığı halde tedbir kararını kaldırma gibi yanlış kararlar verilmesi.

3) Yönetim Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar:

- » Yöneticilerin politik-siyasi kaygıları öncelik alarak davranmaları; hizmeti ve çocukları arka plana atmaları;
- » Yöneticinin, zaman zaman mülki amirlerin vakalara ve mesleki çalışmalara müdahale etmesi; meslek elamanlarının karar vermelerinin engellenmesi,
- » Politik kaygılardan dolayı istismara ilişkin risk haritası çıkartılmaması,
- » Kuruluş bakımındaki çocuklara verilecek hizmetlerde bilimsel yöntem ve ihtiyaçlara göre değil siyasi hedef ve ihtiyaçlara göre düzenleme yapılması,
- » Politik yakınlık duyulan vakıf ve cemaatlerle protokoller yapılarak hizmetlerin bu vakıflara teslim edilmesi

4) Çalışanların Yeterlilikleri ve Tutumlarına İlişkin Sorunlar:

- » Lisans eğitimlerinin vakalara müdahale konusunda yetersizliği,
- » Kurum tarafından çalışanlara alana özgü gerekli mesleki eğitimlerin sağlanmaması,
- » Çalışanların bilgi ve donanım eksikliği

5) Çalışan Politikasından Kaynaklanan Sorunlar:

- » Meslek elemanlarının aynı anda birçok alanda çalıştırılması ve iş yükü fazlalığı,
- » Çalışanlara süpervizyon sağlanmaması,
- » Çalışanların mesleki doyum eksikliği, tükenme gibi sorunlarla karşı karşıya olması,
- » Çalışanların eğitilmiş oldukları alanda çalıştırılmaması, çalıştıkları alanda süreklilik sağlanmaması,
- » Çocuk evlerine çalışan seçilirken liyakatin dikkate alınmaması; komisyonların işletilmemesi,
- » “Sosyal çalışma görevlisi” tanımlaması altında mesleki çalışmaların birçok meslek (aile tüketici bilimlari, öğretmen, sosyolog vb.) tarafından yürütülmesinin istenmesi

6) Kolluk ve Adli Süreçte Yaşanan Sorunlar

Hizmet organizasyonuna ilişkin sorunlar:

- » Davaların uzun sürede sonuçlanması,
- » Konu ile ilgili ihtisaslaşmış mahkemelerin olmaması, ihtisaslaşmış mahkemelere yapılandırılmış bir çocuk adalet sisteminin olmaması,
- » Tedbir kararlarının değerlendirme süreçlerinde standardın olmaması; tedbir kararlarının uygulanıp uygulanmadığının değerlendirilmesi

- lanmadığı ile ilgili mahkemelerin denetim eksikliği,
- » Nitelikli ve yeterli meslek elemanının olmaması,
  - » Hakim ve savcıların istismar konusunda eğitimsiz olması, eğitim almış personelin aynı alanda çalışmasında süreklilik olmaması,
  - » ÇİM'in yönetmeliğinin olmaması, 2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile işlemlerin yürütülmesi nedeni ile her ildeki ÇİM'in farklı işleyişinin bulunması,
  - » Kolluk çalışanlarının çocuklarla iletişim ve insan hakları konusunda eğitim yetersizliği olması, çocuklarla iletişimde sorunlar, çocuk alanının "geri hizmet" olarak algılanması ve işletilmesi

7) Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar:

- » Birden çok kez ifade alınması; ÇİM'de alınan CD kaydını mahkemede izletmek yerine çocuğu yeniden mahkemeye çağırarak travmanın tekrarlanması,
- » Mahkemede sanıkla çocuğun karşı karşıya getirilmesi,
- » Mahkemelerde çocuğa karşı yaklaşımdaki sorunlar, çocuğun kendisini suçlamasına yol açabilecek söylemler ve tutumlar, çocuğun yargılanması;
- » Savcıların ÇİM'lerde çok müdahaleci olması, adli

görüşmecilerden görüşmeyi hızlandırmalarını istemesi, görüşme sırasında odasının camına vurması, dikkat dağıtması,

- » Adalet sisteminde sıklıkla kültürel kodlarla hareket edilmesi, davaların çocuk aleyhine sonuçlanması,
- » Cezalara uygulanan indirimlerin ve yasalarda bulunan boşlukların cezasızlık döngüsünü oluşturması,

C- Önleme Mekanizmaları Açısından Yaşanan Sorunlar:

Çocuk koruma sisteminin bir bütün olarak önlemeye dayalı değil müdahaleye dayalı bir sistem olduğu değerlendirilerek yapılarak, önleyici çalışmaların geri planda kaldığı vurgulanmıştır. Bu nedenle temel problem önleme odaklı bir sistemin var olmaması ve önleyici hizmetlerin yetersizliği olarak tespit edilmiştir. Mevcut sistemdeki diğer eksiklik ve sorunların da önleyici çalışmalarda zayıflığı ağırlaştırdığı vurgulanmıştır, bu sorunlar şu şekilde değerlendirilmiştir:

- » Toplum merkezlerinin kapatılmış olması, koruyucu ve önleyici hizmetlere yönelik yerel yönetim mekanizmalarının gelişmemesi,
- » Sağlık tedbirinin uygulanmasının ve psikolojik/ psikiyatrik tedavinin yetersiz kalışı/ öncelik haline getirilmemesi,
- » Sağlık tedbirinin yerine getirilebilmesi için randevu

önceliğinin olmaması nedeniyle randevu almada sorunlar, acil durumlarda dahi uzun süre sonrasına randevu ve tedbirin uygulanmasında eksikler oluşması, madde bağımlılığı tedavisindeki yetersizlikler,

- » Multidisipliner bir yaklaşımla konuyu önleyici çalışmanın yapılabilmesi için yapılandırılmış bir okul sosyal hizmetinin olmaması, eğitim tedbiri uygulamaları konusunda sorun yaşanması, çocukların okula kazandırılması konusunda yeterli mesleki çalışmaların yapılmaması, gizliliğe uygun davranılmaması ve çocuğun etiketlenmesi, okul ve/veya şehir değiştirmek zorunda kalma ve sorunların ağırlaşması,
- » Çocuk izlemindeki eksiklikler, gebe çocukların bil-dirim korkusu ile sağlık kurumuna getirilmemesi, izlemedeki eksikler nedeniyle çocuğun sistem içine girememesi ve çocukların hayatını tehdit eden ih-mallerin ortaya çıkması,
- » Halk Eğitim Merkezlerinde uzmanlık bilgisi olmayan, pedagojik yeterliliği olmayan kişilerin sertifika ile eğitimci yapılması,
- » Gebeliğin sonlandırılmasında sağlık sistemindeki engeller ve bilgi eksikliği

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Çocuk ihmal ve istismarını önlemek bir bütün olarak devletin, çocuğa erişimi olan tüm meslek gruplarının, ailenin görevidir.

1. Çocuğu İhmal ve İstismardan Koruyucu Önlemler;

- » Riski fark etmek ve gerçekleşmeden önlemek üzere oluşturulmuş bir erken uyarı sisteminin oluşturulmasını,
- » İhmal ve istismar şüphesi halinde bildirim yapılmasını,
- » İhmal ve istismar olaylarında etkili soruşturma yapılmasını,
- » Mağdurun tedavi ve izleniminin sağlanmasını,
- » Çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere gereken desteğin sağlanması için sosyal programların bulunmasını kapsamaktadır.

Bu süreçlerde yaşanan sorunların konuşulduğu “HEP BİRLİKTE” sloganıyla yola çıktığımız bu çalıştayda etkin çocuk koruma sisteminin geliştirilmesi ile ilgili önerilerimiz aşağıda özetlenmiştir.

2. **Bildirim Süreci İle İlgili Öneriler:**

- » İl ve ilçelerde bildirim mekanizmalarının oluşturulmalıdır.
- » Yerel yönetimler esas alınarak hizmet içi haritalandırma ve aktiflik durumları çıkarılmalı; vaka yönetimi için yol haritası çizilmelidir.
- » Çocuklar için erişimi kolay ihbar hattı oluşturulmalıdır.
- » Suç duyurusunda bulunulması ile ilgili sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi kurumlar arasında standart esasların belirlenmelidir.
- » İstismarın ortaya çıkarılmasından itibaren hem çocuğun hem uzman personelin bedensel ve ruhsal sağlığının korunmasına yönelik yasal sürecin etkinleştirilmelidir.
- » Vakalarda çocuğun ruh ve beden sağlığını koruyacak şekilde süreç yöntemleri oluşturulmalı; CYBE ve istenmeyen gebelikler için önlem alınmalı ve müdahale planı oluşturulmalıdır.
- » Yaşanan vakalara ilişkin veri tabanı, arşiv oluşturulmalı, kurumlar arası bir network kurulmalıdır.

3. **Bildirim Sonrası Yaşanan Sorunların Çözümüne Yönelik Öneriler:**

- » ÇİM yönetmeliğinin bir an önce çıkarılmalıdır. Çocuğun çok fazla travmatize olmaması için her ilde ÇİM olmalı ve koşulları iyileştirilmelidir.
- » Tüm ÇİM'ler de işleyişin aynı olması, yeterli personelin çalışmasının sağlanmalıdır.
- » Bildirim sonrası çocukların ÇİM'e, Çocuk Şube'ye götürülürken kolluk ile yalnız bırakılmaması, profesyonel bir meslek elemanının eşlik etmesi sağlanmalıdır.
- » İstismar mağduru aileler ile grup çalışmasına yönelik modül çalışmaları geliştirilmelidir ve bu konuda gerek davaların takibi gerekse avukat atamaları konusunda Barolardan ve Çocuk Hakları Merkezlerinden destek alınmalıdır.
- » Cinsel istismar mağdurlarının rehabilitasyonu sağlanmalı ve rehabilitasyon sürecinden sonra takip sürecinde kurumların görev ve sorumluluklarını belirleyecek bir yönetmelik çıkarılmalıdır.
- » Özellikle tespit ve bildirim süreci sonrası çocuğun takibi ağırlıklı sosyal hizmetler ve kolluk üzerinden devam etmekte. Bu süreçte ruh sağlığı hizmetleri-

nin bütüncül ve sürekli olmasını sağlayacak önlemlerin alınmalıdır.

- » Bu alanda çalışan tüm kurum ve kuruluşların görev tanımları belirlenmeli; her kurumun buna uyması için ortak eğitimler planlanmalıdır.
- » Vaka yönetim sistemi uygulanmalıdır.
- » Özel gereksinimli çocukların istismara uğraması sonucunda olumlu davranışsal destek ve uygulamalı davranış yöntemleri ile istismar çocuğu örselemeden ortaya çıkarılmalıdır.
- » Lisans eğitimlerinin alanda çalışma için yetersiz oluşu ve özel alanlarda/birimlerde çalışan (cinsel istismar-travma) meslek elemanlarının meslek ile ilgili bilgi donanım ve deneyim açısından güçlendirilmelidir.
- » Kuruluşlarda çalışan meslek elemanı sayısının artırılmalı ve mesleki olarak güçlendirilmeli, çalışanlara süpervizör atanmalı ve motivasyonu artırıcı kolaylaştırıcılar ile çalışılmalıdır.
- » Kurumlararası yazışmalarda vakit kaybetmek yerine bir otomasyon sistemi içerisinde arşivlenmelidir.
- » Adli ve kolluk biriminin yeterli personel istihdam ederek ifade almalı ve mağdurların yararına bu sürecin yürütülmesi sağlanmalıdır.

- » Cinsel istismar sonucu sonlandırılması planlanan gebelikler ile ilgili aile ve sağlık kuruluğu; kurum ve sağlık kuruluğu arasında kolaylık sağlayan yapının oluğuurulmalıdır.
- » Alanda alışanlara standardize edilen formlar ve kullanım kılavuzlarının hazırlanmalıdır.

4. Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi ve ocukların İstismardan Korunmasına Yönelik Öneriler:

- » Ayrım gözetmeksizin tüm çocukların yaşama, korunma ve katılım hakkını gözeterek, çocukların ihmal ve istismarından etkili şekilde korunmasını sağlayan bir ocuk politikası oluğuurulmalı ve etkin bir ocuk koruma kanunu hazırlanmalıdır.
- » Koruyucu önleyici çalışmaların ne olduğu, nasıl yapılacağı, hangi kurumlarca yürütüleceğine ilişkin yönetmelik çıkarılmamalıdır.
- » çocuklara, alanda çalışan profesyonellere, ocuk savcılara ve ocuk hâkimlerine, çocukla temas halinde çalışanlara; istismar ve yönlendirme mekanizmaları hakkında eğitim verilmelidir.
- » Mülteci ve sđđınmacı çocukların ihtiyaçları konusunda modül hazırlanmalı ve ilgili birimler bilgilendirilmelidir.

- » Çocukun yüksek menfaatine aykırı olabilecek bilimsel alt yapısı olmayan 'manevi rehberlik' gibi oluşumların engellenmelidir.
- » Disiplinler arası iş birliği ile yapılan gönüllü çalışmalar için iş birliğinin temel ilkeleri belirlenmelidir ve disiplinlerin birbirlerini tamamlayan, destekleyen nitelikteki çalışmaları ön plana alınmalıdır. Okul ve 1. Basamak sağlık kuruluşlarında erken uyarı sistemi kurulmalıdır.
- » Cinsel istismar kapsamının toplumun tüm kesimlerinde net olarak bilinmesinin sağlanması; özellikle gri alanlarda farkındalığın artırılması, çocukların doğal ortamlarında daha etkin korunmasını sağlayacaktır.
- » Çocukların ve ailelerin okullar vasıtasıyla istismar ile ilgili bilgilendirilmesi mümkündür. Bunun için öncelikle okul psikolojik davranışlarının etkin katkısı tespit edilebilir.
- » Tüm okullarda PDR'cilerin yanı sıra psikolog ve sosyal hizmet uzmanları ve sağlık personelinin oluşmuş ve disiplinler arası çalışmalara olanak tanıyan birimler oluşturulmalıdır.
- » Özellikle kadını güçlendiren çalışmalar planlanmalıdır.

- » Yerel yönetimlerde çocuk istismarı ile ilgili birim oluşturulmalı, toplumsal cinsiyet ve cinsel eğitime yönelik ailelere mahallelerde farkındalık seminerleri verilmeli ve bilinçlendirme faaliyetlerinin oluşturulmalıdır.
- » Çevrimiçi cinsel istismar ile ilgili çocuğa ve ailelere yönelik farkındalık eğitimi; internet kullanımına ilişkin çocukları koruyacak önlemler alınmalıdır.
- » Kentlerde, mahallelerde öğretmen, PDR'ci, hukukçu, veli ve bunun gibi bileşenlerden oluşan çocuk istismarı ile mücadele platformları oluşturulmalıdır. Çocuklar için hep birlikte sloganı ile 'istismar ile mücadele' başlıklı farkındalık oluşturacak spot, özellikle sosyal medya videolarının oluşturulmalıdır.
- » Sağlık bakanlığı ve MEB arasında imzalanan okulda sağlığın korunması ve geliştirilmesi projesi hayata geçirilmelidir. İstismar ile mücadelede öğretmen, öğrenci ve veliye ulaşacak bir olanak olarak bu projenin kullanımı sağlanmalıdır.
- » Aile ve çocuk eğitimlerinde eğitimlerin disiplinler arası etkileşimlerle, bütünlükçü bir yapıda eğitimin sunulması sağlanmalıdır.
- » Çocuk cinsel ihmalinin bireysel ve kamusal düzeyde

cinsel istismarın önünü açtığı bilgisinin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

- » Sivil toplum örgütlerinin (meslek örgütleri dahil) savunuculuk kapasiteleri geliştirilmelidir.
- » Bürokratik işlemlerin azaltılması için çocuk koruma alanında çalışan profesyonellerin ortak bir çatı altında toplanması sağlanmalı ve üniversite hastanelerinde örnekleri bulunan çocuk koruma merkezleri modelinin tüm illere ve hastanelere yaygınlaştırılmasıdır.
- » İstismar ile ilgili eğitimlerin içeriği ve veriliş biçimine ilişkin asgari sınırlar çizilmeli ve bu yönde eğitimler verilmelidir.
- » Medyada istismar ile ilgili bilgilendirici mesajların verilmelidir.
- » Medyada kullanılan dilin yeniden inşa edilmeli, medya izleme grubu oluşturulmalı, kullanılacak dile ve görsellere ilişkin etik normlar oluşturulmalı ve konuya müdahil olunmalıdır.

2. ÇALIŞMA GRUBU: Profesyonellerin Güçlendirilmesi Çalışma Grubu Raporu

Çalıştayın bu çalışma grubunda çocuklarla birçok farklı kurum ve kuruluşta doğrudan teması olan profesyonellerin (öğretmenler/rehber öğretmenler, psikolojik danışmanlar, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, hemşireler, doktorlar vb.) çocuğa yönelik ihmal ve istismarın tespiti, bildirim süreci, danışmanlık, tedbir kararlarının uygulanması gibi süreçlerde önemli görev ve sorumlulukları yerine getirirken karşılaştıkları sosyal, kültürel, sistemsel, örgütsel ve politik sorunlar temel alınarak, bu sorunlarla başa çıkabilmeleri için güçlendirilmelerine ilişkin gereksinimleri konuşulmuştur.

Çalışma grubuna farklı illerden ve meslek gruplarından 32 profesyonel katılım sağlamış ve çalışmada öne çıkan sorunlar ve gereksinimler aşağıda özetlenmiştir.

1. İşyerinde yaşanan, sistem kaynaklı sorunlar,

- » **Mesleki sınırların ihlali**
- » **İş hayatında yaşanan mobbing**
- » **Güvencesizlik**

Bu sorunlardan kaynaklanan sorunlarla baş etmenin en temel yolu örgütlenmek ve mesleki ve meslekler arası dayanışmayı örmektir.

2. Özellikle mesleğe yeni başlayan sosyal hizmet uzmanı, psikolog, hemşire, doktor, öğretmen gibi meslek gruplarının; sahip oldukları haklar, çocukla ilgili yasal düzenlemeler, uygun yönlendirme kanalları gibi konularda yeterince bilgi sahibi olmaması, karşılaşılan sorunların çözümünde etkisiz ve edilgen kalmalarına neden olabilmektedir.

Dolayısıyla, yukarıda anılan meslek elemanlarının çocuk haklarına dair mevzuat ve uygulamalar ile kendi özlük ve yasal haklarına dair bilgileri edinebilmesi için kurum içi ve dışı eğitim hizmetlerinin aktif olarak sağlanması ve çocukla çalışması olası tüm meslek gruplarının lisans eğitimlerinde çocuğa yönelik şiddet konusunun var olması gerekmektedir.

Bunun yanında vaka toplantıları ve süpervizyon gibi çalışma pratiklerinin geliştirilmesi profesyonelleri güçlendirecek ve daha etkili uygulamalar yapabilmelerinin önünü açacaktır. Eğitim programlarının niteliğinin artırılması, vaka toplantılarının yapılması ve süpervizyon sisteminin oluşturulması bu alanda çalışan profesyonellerin en temel gereksinimlerdendir.

3. Çocuklarla çalışan sosyal çalışmacılar ve psikologların meslek yasalarının olmaması, hem meslek icrasındaki sınırların ve sorumlulukların belirlenmesinde hem de çalışanın yasal haklarında kısıtlamalara neden olabilmektedir.

Bu nedenle özellikle ilgili meslek gruplarının bağımsız meslek yasalarının olması için çalışmanın önemini her koşulda vurgulamak ve ilgili meslek örgütleri ve oluşum içindeki çalışanlarla dayanışmayı ve birlikte çözüm yolları üretmeyi öncelikli kılmak gerekmektedir.

4. Özellikle çocuk cinsel istismarı alanında çalışan meslek elemanları, çalışılan alan itibarıyla, psikolojik sorunlar ve zorlanmalar yaşayabilir; endişe, üzüntü, öfke kontrol sorunları ya da gündelik hayatta veya iş hayatında aksamlar gözleyebilir, ikincil travma belirtileri sergileyebilir.

Bunun için; kişinin kendine bakım becerilerini geliştirebileceği süpervizyon, grup ya da bireysel destek çalış-

maları, “öz bakım (self care)” çalışmaları bu alanda bir ihtiyaçtır ve bunun kurumlar tarafından karşılanması için çaba sarf etmek önceliklidir. Gerek devlet kurumları gerekse sivil toplum örgütlerinde çalışanlar için bu mekanizmaların bir çalışan hakkı olarak kabulü gerekmektedir.

5. Çocuğa yönelik cinsel istismarın toplumsal cinsiyet, cinsellik ve beden algısı konularından ayrı düşünülemez, dolayısıyla bu konulara ilişkin hem devlet kurumlarında hem de sivil toplum örgütlerinde eğitimler düzenlenmesi gerekmektedir.
6. Bahsi geçen süpervizyon, eğitim, grup ve bireysel destek hizmetlerinin ana dile uygun olarak sağlanması ve gerektiğinde çeviri desteğinin de sürece dahil edilmesi gerekmektedir. Çalışmalara dahil olacak engeli bulunan çalışanlar için ihtiyaç duyulan uyarlamaların; işaret dili, online dokümanlar vb. sağlanması gerekmektedir.
7. Çocuğa yönelik koruyucu mekanizmaların uygulanması için bulunduğumuz kurumlarda hep birlikte hareket ederek bir kamuoyu sesi ve baskısı oluşturmak için her türlü medya kaynağını kullanmak önemlidir.
8. Okullarda çocuğa yönelik cinsel istismar olgularının tespiti ve bildiri sürecinin yönetilmesinde -öğretmenlerin uzmanlık alanı olmaması dolayısıyla- sorunlar yaşanabildiğini bilmekteyiz. Bu bağlamda okul sosyal hizmetinin uygulamaya geçirilmesi anlamlı olacaktır.

3. ÇALIŞMA GRUBU:

Medya ve Çocuk Çalışma Grubu Raporu

Çalıştayın “Medya ve Çocuk” isimli bu çalışma grubunda, 0-18 yaş arasındaki bireylerin medyadaki (hem geleneksel medya hem de sosyal medya) temsilleri, çocuğa karşı şiddet haberlerinin verilmiş biçimleri, bireylerin haberler aracılığıyla bilgi alma hakkı, bunun yanı sıra haberlerin verilmiş biçimine bağlı olarak şiddete maruz kalan çocuklarla birlikte, toplumdaki diğer çocukların ve yetişkinlerin bu konunun medyada yer alışından nasıl etkilenebileceği ve çocuk dostu medyanın nelere ihtiyacı olduğu üzerinde durulması amaçlanmıştır.

Çocukla ilgili çalışılırken bireylerin çocukluk algılarını fark etmelerinin çok önemli olduğu bilinmektedir. O nedenle serbest çağrışım yöntemi kullanılarak çocuk, cinsel istismar ve

medyada çocuğun cinsel istismarı denildiğinde katılımcıların aklına gelenler sözcük bulutu mantığı ile paylaşılmıştır. Sadece bireyler olarak katılımcıların algıları değil, çocuğun yer aldığı bütün sistemlerde (aile, okul, toplum, yargı, devlet, medya) nasıl algılandığı üzerine tartışılmıştır. Katılımcıların ya da çocuğun yer aldığı sistemlerin, her ne kadar bilişsel olarak çocuk tanımını bilen kişiler olsa da, algının farklı olabildiği ve çocuğun birey olarak ele alınabildiği gibi masum, korunmaya muhtaç, oyun, geleceğe yatırım, iktidarı güçlendirme aracı gibi kelimelerle de eşleştirilebildiği görülmüştür. Bütün bu algılara rağmen, Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ve ulusal mevzuat olan Çocuk Koruma Kanunu'nda da yer aldığı gibi 0-18 yaş arasındaki her bireyin (dilinden, dininden, etnik kimliğinden, yaptıklarından bağımsız olarak) çocuk olduğu üzerinde netleşilmiştir. Sonrasında ise doğası gereği karışık bir tanımlaması olan cinsel istismarın ne olduğu üzerinde tartışılmıştır.

Medyanın, bu alandaki örnek haberleri incelenerek, çocuğun cinsel istismarını ele alış biçiminde hangi mitlerin ve doğru bilinen yanlışların pekiştirilmesine neden olduğu tartışılmış, ancak bunu yaparken anaakım medya ve muhalif medyanın aynı şekilde ele alınamayacağı değerlendirilmiştir.

Medyada cinsel istismar ve çocuk konusunda ortaya çıkan sorun alanları şu şekilde sıralanmıştır;

- » İstismara maruz bırakan kişi baskın ve güçlü tarafken; istismara maruz bırakılan kişi güçsüz, yalnız ve çaresiz taraf olarak sunulmaktadır.
- » İstismara maruz bırakılan ve istismara maruz bırakan bireyler cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, ruh sağlığı durumu gibi kısıtlı kalıp yargılar içerisinde ele alınmakta, geçerliliği tartışmalı olan belirli risk grupları üzerinden istismarın hayatın her alanında karşımıza çıkabileceği gerçeği göz ardı edilmektedir.
- » Çocuğun medyada görünmemesi sağlanarak, konunun yasal sonuçları itibariyle medyaya yansımaları gereklidir. Vaka medyada yer alırken kişi ve yer tanımlayıcı bilgilerine asla yer verilmemesi, özel hayatın gizliliğinin önemsenmesi, pornografik anlatımlardan kaçınılması önemlidir. Çocuğun yüksek yararı ilkesinin ve çocuğun haklarının haber sürecinde temel unsur olarak ele alınması olmazsa olmaz prensiptir.
- » Yetişkin dünyasında yer alan çocuğun korunması kadar katılım hakkının da atlanmaması gereklidir. Tam da bu nedenle sosyal medya kullanımını konusunda yasaklayarak değil, olası sonuçları ve doğru kullanım biçimlerini onlarla paylaşarak birlikte çözüm üretme süreci inşa edilmelidir.

- » Yalnızca istismar konulu haberlerin medyada bulunması değil, koruyucu ve önleyici unsurların da haberlerin içerisinde yer alması önemlidir.
- » Haber alma hakkının yurttaş hakkı olduğunun unutulmaması, haber yasağına karşı ortak mücadele yürütülmesi önemlidir.
- » Medyada kullanılan dil kurucu ve dönüştürücü bir işleve sahiptir. Dilin kullanımına yönelik medya çalışanlarının farkındalıklarının artırılması önemlidir.
- » Çocuk odaklı ve hak temelli bir habercilik anlayışı geliştirmek temel ilkelere dendir.
- » Çalışma grubunun başlığı Çocuk ve Medya olmasına rağmen, sürenin kısıtlı olması nedeniyle büyük oranda gazete haberleri ve sosyal medya üzerinde durulabilmiştir. Ancak çocuklar bunların yanı sıra televizyonlarda, dizilerde, yarışmalarda, reklamlarda da yer almakta ya da kitaplar aracılığıyla da çocukluk algısı, istismar konuları ele alınabilmektedir. Bu nedenle konu televizyon akışı ve kitaplar bağlamında da daha kapsamlı değerlendirilmelidir. Bu alanlarda karşılaşılan sorunlu içeriklerle ilgili düzenli denetlemeler yapılmalıdır.

Çalıştay Sonrasında Yapılması Önerilen Somut Hedefler;

Medya Çalışanları için Öneriler;

- » Çocuğa karşı şiddet sadece bu duruma maruz bırakılan çocuğu, ailesini, yakınlarını değil, aynı zamanda bu konuyla ilgili çalışan profesyonelleri de etkileme potansiyeline sahiptir. Hiçbir destek, eğitim ya da süpervizyon almadan bu alanda çalışma yürüten medya çalışanları da tıpkı diğer çalışanlar gibi ikincil travmaya maruz kalabilmektedir. Bu nedenle bu alanda çalışma yürüten medya çalışanlarının problemlerinin çözümü, örselenmelerine karşı güçlenmeleri için de çalışmaları yürütülmelidir.
- » Haberlerde kullanılan dilin yanı sıra doğru görsellerin seçiminin de oldukça önemli olduğu, mevcut görsellerin bazen travmatik etki yaratabileceği üzerinde durulmuştur. Bu nedenle haberlerde kullanılmak üzere görsellerin seçilebilmesi için konuya hakim bir ekip tarafından bir görsel havuzu oluşturulabilir.
- » Konuyla ilgili haberler sadece olaylar olduktan sonra reaktif bir şekilde verilen haberler olmamalıdır. Aynı zamanda paylaşılan ilgili haberler takip edilmeli, cay-

dırıcı olması açısından verilen mücadelenin kazanımları ve dava sonuçları da paylaşılmalıdır.

- » Haberlerde konuya ilişkin uzman görüşüne yer verilmelidir. Bu aşamada uzmanın seçiminin önemli olduğundan, uzmanla iletişim kurulurken STK'lar ile ilişki içerisinde olmak kolaylaştırıcı olacaktır.
- » Dilin kurucu ve dönüştürücü gücünden ötürü, çocuğun cinsel istismarına yönelik habercilik yaparken, istismar sözcüğü yerine “kötücül davranış” istismara maruz bırakan aile bireylerini tanımlarken “zalimane tavır içerisindeki kişiler” vb kelimeler ile konu hafifletilmemeli ve suçun üzeri rtlmemelidir. Unutulmamalıdır ki çocuğa karşı şiddet türlerinden biri olan cinsel istismar hem çocuğun hem çevresindeki bireylerin, hem de toplumdaki diğer kesimlerin üzerinde uzun vadeli olumsuz etkiler bırakma olasılığına sahiptir. Aynı bağlamda “ocuk gelin” veya “erken yaşta evlilik” kavramları yerine “ocuk yaşta evlilik”, “mağdur” kavramı yerine ise “maruz kalan” kavramının kullanılması, medya mensuplarıncı dikkate alınması gereken unsurlardır.

- » **“Çocuk susar, sen susma” söylemi üzerinden hareketle, bu ve bunun gibi söylemler çocuğu güçsüzleştirmektedir. Medya dili çocuğun güçlenmesi üzerinden kurulmalıdır.**
- » Haberlerde linç kültürüne neden olacak dil de kullanılmamalıdır. Haberin konusundan bağımsız insan hakları merkezli habercilik anlayışıyla “idam çözüm değil” demek yerine **“idam insanlık suçudur”** denmelidir. Unutulmamalıdır ki “çözüm değil” demek de idamı tartışmanın bir parçası olmaktır. Bu tartışmaları görünür kılmak yerine çocuğun cinsel istismarına yönelik haberlerde koruyucu ve önleyici vurgu belirginleştirilmelidir.
- » Haberler pornografik öğeleri merkeze almamalı, haberin unsuru olmayacak gereksiz ayrıntılara girilip infial ve sansasyon merkezli yeni bir şiddet dili yaratılmamalıdır. Haberler mümkün olduğunca başvuru mekanizmalarına yer veren öğeleri ve profesyonellerin görüşlerini içermelidir.
- » **“Özel bölge” vurgusu yerine “beden bütünlüğü”, “kişisel sınır” kavramları üzerinden konu ele alınmalıdır.**

- » **“Bir yenisi daha eklendi”, “yine”, “gün geçmiyor ki” gibi ifadelerle konunun sıradanlaştırılarak kanıksanmasına hizmet edilmemelidir.**
- » Çocuk ile ilgili haberlerin ve medya çalışmalarının yürütülmesinin kadın gazetecilere ve kadın medya çalışanlarına yüklenmesi ve onların görevi gibi lanse edilmesi kabul edilemez bir olgudur. Çocuğa yönelik cinsel istismarın bir insanlık sorunu olduğu akılda tutularak, konunun yalnızca kadınların ve çocukların sorunu olarak görülmesinin yaygın olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği pratiklerinden birisi olarak sürmesi engellenmelidir.

4. ÇALIŞMA GRUBU:

Yasal Düzenlemelerde Çocuğun Cinsel İstismarı Çalışma Grubu

Çalıştayın “Yasal Düzenlemelerde Çocuğun Cinsel İstismarı” çalışma grubunda, **çocukların maruz kaldıkları** cinsel istismar suçunun önlenmesi ve çocuğun korunması öncelikli olarak, mevcut yasal düzenlemeler ve bu suça ilişkin yargılama süreçlerinde yaşanan sorunların giderilmesi, yasal düzenlemelerde, adli süreçte ve sonrasında, çocuğun yüksek yararının ve iyilik halinin sağlanması için etkin, hızlı, adil ve çocuk dostu adaletin sağlanmasına yönelik önerilerin tartışılması hedeflenmiştir. Tartışma ve önerilerde çocuğun cinsel istismardan korunmasını, bunun önlenmesini ve bu suça maruz kaldığında onun yararını ve iyilik halini hedefleyen somut ve sonuç odaklı bir yaklaşım tercih edilmiştir.

Bu hedefe ulaşmak ve önceden belirlenmiş yapılacak olan tartışmalara zemin oluşturmak üzere kolaylaştırıcılar tarafından mevcut yasal düzenlemeler taranarak soru başlıkları oluşturulmuş ve çalışma esnasında katılımcılarla paylaşılmıştır. Çocuk alanında çalışmakta olan farklı mesleklerden bir araya gelen grup üyeleri, beyin fırtınası yöntemiyle öncelikle durum analizi yaparak aşağıda yer alan temel soruları tartışmış ve buna yönelik çözüm önerileri oluşturmuştur. Yasal Düzenlemelerde Çocuğun Cinsel İstismarı çalışma grubunda farklı illerden, meslek gruplarından ve kurumlardan 37 katılımcı, görüş, değerlendirme ve önerilerde bulunmuştur.

Grupta tartışılan sorular ise şu şekildedir;

1. Türk Ceza Kanunu (TCK) çocuğu cinsel istismara karşı koruyor mu? Kanun'da bu konuda boşluktan söz etmek mümkün mü? (İnsan ticareti; md. 80, çocukların cinsel istismarı m. 103, reşit olmayanla cinsel ilişki m. 104, cinsel taciz m. 105, hayasızca hareketler; md.226, müstehcenlik; md. 22, fuhuş; md. 227 vs)
2. Bu tür suçlarda Kanunun öngördüğü yaptırımlar hakkında neler söylenebilir? Yaptırımları yeterli buluyor musunuz? Neden?
3. Kanun'da yer alan hükümlere karşı mevcut uygulamalarda karşılaşılan eksiklikler ve yanlışlıklar nelerdir (örneğin, fiziksel temas veya istismarın nitelikli halleri dışında,

çocuğa karşı cinsel motivasyonla gerçekleştirilen istismarlarda karşılaşılan cezasızlık, çocuğun mağdur olarak beyanın alınmasında karşılaşılan güçlükler vs.)

4. Söz konusu suçlar karşısında hapis cezası dışındaki düzenlemeler neler olmalıdır? Kimyasal hadım (kastasyon), cezaların ağırlaştırılması konusundaki görüşleriniz nelerdir?
5. Çocuklara ilişkin mevzuatta dağınık halde olan, birbirleriyle ve çocukların insan haklarına dair uluslararası mevzuat ile uyumsuz olan TCK, ÇKK, TMK'daki hükümlerin, uyumlanmasına yönelik değerlendirmeleriniz nelerdir?
6. Mevzuatta kademelendirilmiş cinsel istismar/cinsel ilişki yaşları / çocuğun rızası/ rıza yaşı kavramları, yaşa göre cezanın kademelendirilmesi yer almalı mıdır?
7. Akranlar arası gönüllü cinsel ilişkiye ve failin çocuk olması durumuna yönelik yasal öneriniz/önerileriniz var mıdır?
8. Çocukların, Çocuk Adalet Sistemi içinde hukuksal olarak korunabilmesi ve ikincil mağduriyetlerin önlenmesi için neler yapılmalıdır? (Yasa gereği tek seferde ifade alınmada karşılaşılan sorunlar, bu durum Çocuk İzlem Merkezleri, Adli Görüşme Odaları veya Üniversitelerin Çocuk Koruma Birimleriyle neden çözülüyor, tekrarlanan Adli tıp muayeneleri, çocuğa itibar, ifade değişimi, uzayan

yargılama süreçleri, avukatların mağdur çocuk görevlendirmeleri için Ceza Muhakemesi Kanunu'dan atanma kriterleri neler olmalı vs..)

9. Çocuğun ve ihbar edenin yükümlülüğünü yerine getiren kişinin, bilgilerinin, özel hayatının vs. korunmasına yönelik ne tür hukuksal tedbirler alınmalıdır? Aile bireylerinin tanıklıktan çekilme hakkı konusundaki değerlendirmeleriniz nelerdir?
10. Türk Medeni Kanun'a göre evlilik izni maddesini hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Neler yapılmalıdır?
11. Mevcut tasarıda, 5275 sayılı Kanun ve 5395 sayılı Kanun'da yer alan değişiklik önerileri hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?
12. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararlarının uygulanmasındaki eksikliklere yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
13. İstismar gerçekleşmeden öncesine yönelik çocuğun korunması için ne tür yasal önlemler alınmalıdır?

Bu sorular ve tartışmalara zemin oluşturmak üzere ilk olarak, **on üç sivil toplum örgütüne desteklenen ve hazırlıklarına 2016 yılında başlanarak 04.03.2018 tarihinde Kocaeli Çalışma Grubunca kamuoyuyla paylaşılan "Çocuğun Cinsel İstismarı Suçu ve Suçun Yargılanması ile Çocuk Koruma Siste-**

mine İlişkin Değişiklik Önerileri” çalışması öncelik alınmış, raporun kapsamı üzerinde tartışılmıştır. Ardından bu çalışmanın desteklenmesi ilke kararı alınarak kolaylaştırıcılar tarafından önceden belirlenen sorulara geçilmiştir.

Çalışma grubunda öncelikle;

1. Halen Türk Ceza Kanunu’nda yer alan Çocuğun Cinsel İstismarına yönelik düzenleme yapan maddeler tek tek tartışılmıştır. Madde 104 te yer alan “reşit olmayanla cinsel ilişki” suçun failinin çocuk olduğu durumlarda çocuğa ceza vermek yerine, onarıcı adalet ilkeleri harekete geçirilerek kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun gelişiminin desteklenmesi, davranış veya dürtü kontrolüne yönelik rehberlik hizmetleri, sosyal ve kişiler arası ilişkilerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi, alkol ve madde kullanıma ilişkin müdahaleler, ruh sağlığı tedavi ve rehabilitasyonu, fail çocuk evlenmiş ise evlilik, aile içi iletişim, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konularını kapsayacak ve hukuk dışı disiplinlerden oluşturulacak bir vaka izleme ekibi tarafından uygulanacak güvenlik tedbirlerinin uygulanması gerekliliği, bu güvenlik tedbirlerinin denetimli serbestlik müdürlüğü içinde oluşturulacak ayrı bir birim tarafından yerine getirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

2. Cezaların ağırlaştırılması sonucu cezasızlığın daha da artacak olması hususu göz önüne alındığında ağırlaştırma yerine koruyucu, destekleyici ve önleyici tedbirlerin uygulanarak kanun hükümlerine eklenmesinin sağlanması hususu değerlendirilmiştir.
3. Mevzuatta dağınık halde olan çocuklara ilişkin düzenlemelerin ve hükümlerin birbirleriyle ve uluslararası sözleşmelerle uyumlandırılarak çocuğa özgü, önleme ve koruma odaklı bir “Çocuk Kanunu” oluşturulması gerektiği değerlendirilmiştir.
4. Mevzuatta kademelendirilmiş olan cinsel istismar yaşınının 12 yaşından, 15 yaşına yükseltilmesi gerektiği, akranlar arası yaş sınırınının 3 yaş ile sınırlandırılmasının ve kanunda da bu hususa mutlaka yer verilmesinin gerektiği tespit edilmiştir.
5. Mevcut Çocuk Adalet Sisteminde çocuğun korunabilmesi ve ikincil mağduriyetin giderilebilmesi için mevcut yetişkinlere ilişkin adli sistem ve adliye binaları dışında çocuklara özgü, çocuk dostu, çocuğun insan haklarına odaklı ve onarıcı adalet ilkeleri doğrultusunda “Çocuk Adliyelerinin” oluşturularak, yetişkinlere karşılaştırılmalarının önlenmesi ve Çocuk Adalet Sisteminin tamamen Yetişkin Adalet Sisteminden ayrılması gerekliliği tespit edilmiştir.

Buna göre oluşturulacak sistemde kanuni düzenlemelerin de buna uyumlu olarak yapılması ve tamamıyla çocuğa özgü bir adalet sistemi oluşturulması gerekmektedir. Bunun gerçekleşmediği durumlarda ise mağdur çocuğun ifadesinin yasa gereği tek seferde yerine getirilmesinin şartları yasa maddesi olarak ayrıca yeniden belirtilmeli, çocuğun ikinci kez dinlenilmesi gereken durumlarda ÇİM, AGO vb. birimlerce yerine getirilmesinin zorunlu tutulması hükme bağlanmalıdır.

6. Çocuk Koruma Kanununun 6. maddesinin yer alan çocuğun korunma ihtiyacının tespit edilmesine yönelik yükümlülüğün, ihbarın ve sorumluluğun çocukla temas eden herkes açısından zorunlu hale getirilmesi, bunun ihlal edilmesi durumunda ağır yaptırımlar uygulanması gerektiği tespit edilmiştir. Bu düzenlemenin aile bireylerinin tanıklıktan çekilme hakkına yönelik sorunu, doğal olarak ensest ilişkinin tespitine yönelik zorlukları da ortadan kaldıracığı hedeflenmiştir. Bu düzenlemenin ihbar eden ile çocuğun bilgilerinin, özel hayatının korunmasını da sağlayacak şekilde hükümler içermesi de kabul edilmiştir.
7. Medeni Kanunda yer alan 17 yaşında ailenin onayı ile evliliğin geçerli olacağına ilişkin hükmün iptal

edilmesinin, aynı Kanun'da yer alan hakim izni ile evliliğin de, BM ÇHS'nin 24. maddesinin 3.paragrafında Taraf Devletlerin, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alacağı ifade edildiği dikkate alınarak, BM Çocuk Hakları Komitesi ve CEDAW Komitesi'nin ortak olarak yayınladığı "Zararlı Geleneksel Uygulamalar" ile ilgili Genel Yorumu' doğrultusunda iptal edilerek, yasal evlilik sınırının yalnızca 18 yaş olarak düzenlenmesi gerektiği kabul edilmiştir.

8. Türk Ceza Kanunundaki kademeli cinsel istismar yaş durumuna, rıza kavramına ve cebir, hile, tehdit ve iradeyi etkileyen başka bir unsur olup olmadığına bakılmaksızın 18 yaş altı bütün istismar mağduru ve gebelik durumu olan çocukların, Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin işletebilmesi, izlem ve takiplerinin yapılabilmesini sağlamak üzere, zorunluluk olarak Sosyal Hizmet Birimlerine bildirilmesinin yasal hale getirilmesi gerektiği kabul edilmiştir.
9. Çocuk Adalet Sisteminde çocukla çalışacak herkesin Çocuk Hakları, Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, Çocuk Psikolojisi ve İletişim Teknikleri konusunda eğitim almasının hükme bağlanarak zorunlu tutulması gerektiği kabul edilmiştir.

10. Yaygınlaştırılmaya çalışılan ÇİM'lerin niteliksel olarak çocuğa özgü hale getirilebilmesi için yetki ve sorumluluklarının net olarak belirlendiği bir kanun ya da yönetmelik çıkarılmalıdır. Burada çalışanların da gönüllülerden oluşturulması, düzenli eğitim, sağaltım ve süpervizyon desteğinin sağlanarak, belirli bir hizmet yılı üstünde çalışmış olan kişilerden olması ve çalışanların kriterlerinin ilgili yasa veya yönetmelikte düzenlemesi gerektiği kabul edilmiştir. Ayrıca, görüşme sürecini yönetme inisiyatifinin görüşmecinin kendisine bırakılacak şekilde düzenleme yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.
11. CMK Sisteminde Ankara Barosunda verilen Çocuk CMK Sistemine ilişkin eğitimin tüm illerde yaygınlaştırılarak, çocuklara ilişkin CMK görevlendirilmelerinde ayrı olarak Çocuk Adalet Sistemine ilişkin eğitimden geçmiş avukatların görev almasının standart ve zorunlu hale getirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.
12. Adli Sisteme giren bütün çocuklar için bir vaka yöneticisi belirlenmesi, vaka yöneticisinin kimlerden oluşacağına dair kriterlerin tespit edilmesi, bu kişinin, sürecin başından sonuna kadar çocuğa eşlik etmesinin sağlanması ve bütüncül bakış açısını çocuğun yüksek yararı doğrultusunda gerçekle-

tirebilmesini sağlamak üzere hazırlanan “Sosyal İnceleme Raporları”nın, sadece bu raporlamanın akademik ve pratik eğitimini almış olan sosyal hizmet uzmanları tarafından düzenlenmesini sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği kabul edilmiştir.

Grupta yapılan tartışma, analiz ve değerlendirmeler sonrasında, çocukların maruz kaldıkları cinsel istismar suçunun önlenmek ve çocuğu korunmak üzere Çocuk Dostu Adalet Sisteminin sağlanabilmesi için geliştirilen öneriler şunlardır;

1. Mevzuatta dağınık halde olan ve yaş kriterlerinde çelişen çocuklara ilişkin düzenlemeler ve hükümler birbirleriyle ve uluslararası sözleşmelerle uyumlandırılmalıdır.
2. Yine mevzuatta dağınık olarak yer alan çocuklara ilişkin tüm düzenlemeler Çocuk Koruma Kanunu kapsamında tek bir yasada toplanmalı, bu yasa çocuğa özgü adalet ilkeleri doğrultusunda önleme ve koruma odaklı hükümler içermelidir.
3. **Çocuğa yönelik cinsel istismar suçlarına verilen cezaların ağırlaştırılması yerine Çocuk Kuruma Kanununa istismara yönelik çocuğun risklerini belirleyen, koruyucu, destekleyici ve önleyici tedbir içeren kapsamlı kanun hükümleri eklenmelidir**

4. Türk Ceza Kanunu'nda Madde 104 te yer alan "reşit olmayanla cinsel ilişki" suçun failinin çocuk olduğu durumlarda çocuk cezalandırılmalı, onarıcı adalet ilkeleri doğrultusunda Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler ile suça özgü **güvenlik tedbirleri** uygulanmalıdır.
5. Mevzuatta kademelendirilmiş olan cinsel istismar yaşı 12 yaşından, 15 yaşına yükseltilmeli, akranlar arası yaş sınırı 3 yaş ile sınırlandırılmalı ve Kanunda da bu şekliyle yer almalıdır.
6. Hukuki anlamıyla aralarında evlenme yasağı olan iki yetişkin arasında, cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir neden olmaksızın yaşanan cinsel davranışlar olarak tanımlanan ensest, yasada "ensest olarak" açıkça yer almalı ve çocuğun cinsel istismarının ağır ve nitelikli hali olarak tanımlanmalıdır.
7. Çocuğun korunabilmesi ve ikincil mağduriyetin giderilebilmesi için yetişkinlere özgü yapılan adliyelerden ayrılmalı Çocuk Dostu Adliyeler oluşturulmalıdır.
8. İstismar mağduru çocuğun ifadesinin yasa gereği tek seferde yerine getirilmesinin şartları yasa maddesi olarak yeniden ve gerekçelendirilerek belirtilmelidir.
9. Çocuğun ikinci kez dinlenilmesi gereken durumların ne olduğu ilgili yasada detaylandırılarak gerekçelendi-

rilmeli, yeniden alınmasının zorunlu olduğu durumlarda ifadenin da Çocuk İzlem Merkezleri veya Adli Görüşme Odalarında alınması zorunlu hükme bağlanmalıdır.

10. Çocuk İzlem Merkezlerinin yasası ve uygulama yönetmeliği bir an önce çıkarılmalı, bu merkezlerde çalışanların görev, sorumluluk, yetki, yeterlilik ve kriterleri ilgili yasa veya yönetmelikte düzenlenmelidir.
11. Fiziksel temas veya istismarın nitelikli hallerine bakılmaksızın çocuklara yönelik tüm istismarlarda çocuğun ifadesi Çocuk İzlem Merkezlerince alınmalıdır.
12. Yasada, cinsel istismara maruz kalan mağdur çocuğun maruz kaldığı fiilin etkilerinin belirlenmesi ve delillerinin tespiti amacıyla çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanı tarafından muayenesinin yapılması gerektiği yer almalıdır.
13. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 182. Maddesine cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, duruşmanın, suç mağdurunun dinleneceği aşamasının mutlaka kapalı yapılması ve mağdur çocuğun ifadesi sırasında yanında bulunan uzmanın, çocuğun duruşma sürecinden olumsuz etkilenmemesi için önerdiği önlemlerin alması gerektiği açık olarak yazılmalıdır.
14. Çocuk Koruma Kanunu'nda istismar mağduru çocuğa ilişkin soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Başsavcılığının, suç mağduru olan çocuğun korunma ihtiyacı içinde

- olup olmadığının araştırılması ve gerekli koruyucu ve destekleyici tedbir kararının verilmesini çocuk hakimliğinden istemesi hususu zorunlu hale getirilmelidir.
15. Çocuk Koruma Kanununun 6. Maddesinde yer alan, çocuğun korunma ihtiyacının tespit edilmesine yönelik yükümlülüğün, ihbarın ve sorumluluğun çocukla temas eden herkes açısından zorunlu hale getirilmesi yasa maddesi olarak açıkça belirtilmelidir.
  16. Bunun ihlal edilmesi durumunda ağır yaptırımlar uygulanması gerektiği yasada açıkça yer almalıdır.
  17. Türk Ceza Kanununun 278. Maddesinde aile bireylerinin tanıklıktan çekilme ve bildirim yükümlülüğünü ortadan kaldıran madde, çocuklara yönelik ihmal veya istismar durumlarında geçerli olmamalı ve bu doğrultuda yeniden düzenlenmelidir.
  18. Medeni Kanun'da yer alan 17 yaşında ailenin onayı ile evliliğin geçerli olacağına ilişkin hüküm **iptal edilmelidir**.
  19. Aynı Kanun'da yer alan hâkim izni ile evliliğin de, BM ÇHS'nin 24. maddesinin 3.paragrafı, BM Çocuk Hakları Komitesi ve CEDAW Komitesi'nin ortak olarak yayınladığı "Zararlı Geleneksel Uygulamalar" ile ilgili Genel Yorumu' doğrultusunda iptal edilmeli ve yasal evlilik sınırı 18 yaş olarak düzenlenmelidir.

20. Düzenlenecek bu maddeye uymayıp bir çocuk hakkında evlenme töreni yapana veya çocuğa evlenme için tören yapılmasına rıza gösteren kanuni temsilciye ceza verilmeli ve bu yasada yer almalıdır.
21. Çocukların erken yaşta evlendirilmelerini önlemek için çocuklara alanında uzman kişilerce okullarda yaşlarına ve gelişimlerine uygun cinsel eğitim verilmeli, eğitim müfredatına eklenerek, yasal zorunluluk olmalıdır.
22. Türk Ceza Kanunundaki kademeli cinsel istismar yaş durumuna, rıza kavramına ve cebir, hile, tehdit ve iradeyi etkileyen başka bir unsur olup olmadığına bakılmaksızın 18 yaş altı bütün istismar mağduru ve gebelik durumu olan çocuklar **için** Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin uygulanması zorunlu olmalıdır.
23. Bu çocukların izlem ve takiplerinin yapılabilmesini sağlamak üzere Sosyal Hizmet Birimlerine bildirilmesi yasal bir zorunluluk olmalıdır.
24. Çocuk Adalet Sisteminde çocukla çalışacak herkesin **“çocuk hakları, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, çocuk psikolojisi ve iletişim teknikleri”** konusunda eğitim alması yasal zorunluluk olmalıdır.
25. Ceza Muhakemesi Kanununa göre avukatların mağdur çocuk görevlendirilmelerinde, Çocuk Adalet Sistemine ilişkin eğitim almış avukatların görev alması standart ve zorunlu hale getirilmelidir.

26. Adli Sisteme giren bütün çocuklar için bir vaka yöneticisi belirlenmeli, vaka yöneticisinin özellikleri, yetki, sorumluluk ve kimlerden oluşacağına dair kriterler ilgili yasada yer almalıdır.
27. Bir çocuğun istismar mağduru olması, şüphesi veya bir çocuğun cinsel dokunulmazlığa karşı suç faili olduğu şüphesi ile soruşturmaya başlanmasıyla birlikte çocuğun duruma özgü müdahalenin planlanması için sosyal inceleme yapılması zorunlu hale getirilmelidir.
28. Adli sistemde yer alan çocuğun içinde bulunduğu riskleri ihtiyaçları, gereksinimleri ve buna yönelik müdahale yöntemlerini bütüncül bakış açısı doğrultusunda tespit eden "Sosyal İnceleme Raporları" sadece bu raporlamanın akademik ve pratik eğitimini almış olan sosyal hizmet uzmanları tarafından düzenlenmeli ve bu durum yasal düzenlemede yer almalıdır.

**ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMARIN
ÖNLENMESİ ÇALIŞTAYI'NDAN
SONUÇLAR VE ÖNERİLER**

ÇALIŞTAY SONUÇLARI

Toplumsal ve siyasal alanda çocuk cinsel istismarına ilişkin tartışmaların genellikle cinsel saldırı failinin alacağı ceza üzerinden yürütüldüğü, önleme çabasının genellikle ailede verilecek eğitimle ailenin ya da çocuğun sorumluluğuna bırakıldığını ve ne tartışma ne de önleme zemini için böylesi bir çerçevenin yeterli olamayacağını gözlüyoruz. Çocuklar için Hep Birlikte Girişimi olarak bizler, bu yetersizliğin tespiti üzerinden çalıştayımızı etkin bir çocuk koruma sisteminin inşasına katkıda bulunma ve önleyici çalışmaları destekleme perspektifi üzerinden tanımladık.

1-2 Aralık 2018 tarihinde Ankara'da ODTÜ Mezunlar Derneği Vişnelik Tesisleri'nde gerçekleştirdiğimiz çalıştayımıza İstanbul, Tekirdağ, Batman, Mersin, Muğla, Mardin, Samsun, Niğde, Diyarbakır, Yalova, Dersim, İzmir, Amasya, Elazığ,

Denizli, Van, Adana, Kütahya, Şırnak, Aydın, Ankara, Bartın, Çorum, İskenderun, Kırşehir, Kocaeli, Muş, Tarsus, Zonguldak illerinden çeşitli meslek gruplarına (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikiyatrist, aile hekimi, psikolojik danışman, hukukçu, akademisyen, öğretmen, gazeteci, hemşireler vd.) mensup 150 kişi katıldı. Çalıştaydan elde edilen sonuçları özetlediğimizde;

Sağlık sisteminde; Sağlık alanına özel bildirim mekanizmalarının kurulmasında aksaklıklar olduğu, hastane polisinin organize olmasında sorunlar yaşandığı, bildirim yükümlülüğüne ilişkin çalışanlara kurumsal olarak yanlış bilgilendirme yapıldığı, sağlık alanında çalışanların cinsel istismar ve istismar bulgularına ilişkin mesleki bilgi ve yeterliliğin eksik olduğu, bildirim yapan çalışanı koruyacak güvenlik önlemlerinin yetersizliği, gizlilik ve mahremiyet ilkelerine gereken özenin gösterilmediği tespit edilmiştir.

Eğitim sisteminde; Bildirim mekanizmalarının işleyişinin net olmadığı, okul psikolojik danışmanlarının/rehber öğretmenlerin istismarla ilgili çalışmalarını engelleyecek çalışma koşullarının bulunduğu, öğretmenlerin cinsel istismar ve istismar bulguları ile istismara müdahale hakkında bilgi ve donanım eksikliklerinin giderilmesi için kurumsal planlama yapılması gerekliliği, bildirim yükümlülüğü, bildirim süreci ve yaptırımlara ilişkin bilgi eksikliği olduğu, bazı durumlarda okul yöneticilerinin istismarın üzerini örttüğü, okulun itibarını çocuğun yararından önde tuttuğu, bildirim yapan çalışanı koruyacak güvenlik önlemlerinin yetersizliği, gizlilik ve mahremiyet ilkelerine gereken özenin gösterilmediği tespit edilmiştir.

Kolluk sisteminde; İstismarla ilgili süreçlerin gerekli ve yeterli şekilde yürütülmesini sağlayacak şekilde planlanmadığı, karakollar, savcılık işlem mekanları ve mahkemeler gibi hizmet birimlerinin çocuklara uygun olarak düzenlenmediği, çocuklarla görüşme yapmaya uygun odaların olmadığı, çocukla çalışma konusunda yeter sayıda uzman personelin bulunmadığı, istismar ve istismarla ilgili işlemler ile ilgili yeterli bilginin olmadığı, istismarla ilgili yapılması gereken işlemlerin standart hale getirilemediği, bildirim değerlendirilmesinde sıklıkla kişisel tutumlara göre karar verildiği ve istismarın olmadığına yönelik karar verme eğilimlerinin bulunduğu; uygulamada, istismarda somut delil aranması, ifadesi ÇİM'de

alınan çocuklar için yargı sürecinde yeniden ifade alınması, çocuğun istismarcıyla bir araya getirilmesi, aile ve çocuğa yeterli hukuki desteğin verilmemesi, gizlilik ve mahremiyet ilkelerine gereken özenin gösterilmemesi gibi çok sayıda kritik hata yapıldığı tespit edilmiştir.

Sosyal hizmet sisteminde; ALO 183 destek hattına ilişkin yapısal sorunlar bulunduğu, bildirim alan personellerin genellikle istismar konusunda yeterli donanıma sahip olmadığı, çalışanlar için gerekli eğitimlerin ve süpervizyonun sağlanmadığı, uygulamaların standart hale getirilemediği; uygulamada, 183 bildirimlerinde adli süreçler başlamadan inceleme sürecinin başlatılması, ÇİM deki raporların Aile Bakanlığıyla (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) paylaşılmadığı, kurumlararası koordinasyonun sağlanamadığı tespit edilmiştir.

Önleyici çabaların yetersizliği **mülteci çocuklar** söz konusu olduğunda daha da gözle görülür hale gelmektedir. Mülteci çocuklarla yürütülen çalışmalarda, çocuk evliliklerin kayıt altına alınmaması, bildirim yapılmaması, çocukların dil bariyerinden dolayı istismarı dile getirememesi, ailelerin istismarı bildirmeme eğilimi, alanda çalışanlarda dil sorunu/tercüman yetersizliği, ailelerin süreçte yeterli desteği alamaması ve yalnız hissetmesi sıklıkla rastlanan olumsuzluklar arasındadır.

Dolayısıyla; toplum merkezlerinin kapatılmış olması ve koruyucu ve önleyici hizmetlere yönelik yerel yönetim mekanizmalarının gelişmemesi, psikolojik/ psikiyatrik tedavinin yetersiz kalışı, multidisipliner bir yaklaşımla konuyu önleyici çalışmanın yapılabilmesi için yapılandırılmış bir okul sosyal hizmetinin olmaması, eğitim tedbiri uygulamaları konusunda sorun yaşanması, çocukların okula kazandırılması konusunda yeterli mesleki çalışmaların yapılmaması, gizliliğe uygun davranılmaması ve çocuğun etiketlenmesi, okul ve/veya şehir değiştirmek zorunda kalma ve sorunların ağırlaşması, çocuk izlemindeki eksiklikler, gebe çocukların bildirim korkusu ile sağlık kurumuna getirilmemesi, izlemedeki eksikler nedeniyle çocuğun sistem içine girememesi ve çocukların hayatını tehdit eden ihmallerin ortaya çıkması, gebeliğin sonlandırılmasında sağlık sistemindeki engeller ve bilgi eksikliği ile mücadele edilmeksizin çocuk cinsel istismarının önlenmesi mümkün olmayacaktır.

Çocuk cinsel istismarının tespitinde, önlenmesinde önemli noktalarda bulunan profesyonellerin tespit için gerekli bilgiye erişemediği ve bildirim süreçlerinde yaşanabilecek güçlükler konusunda desteklenmesine ilişkin de önemli sorunların mevcut olduğu hatta bir çok bildirim sürecinin sonunda bildirim yapan kişinin büyük bedeller ödediği görülmektedir. Bu sorunlarla uğraşmak çalışanların güvencesizlik, örgütsüzlük, meslek sınırlarının yöneticilerle ihlal edilmesinin önlenmesi sorunlarından bağımsız düşünülemez. Çünkü iş güvencesi olmayan bir çalışan cinsel istismarla mücadele sürecinde kendisini daha da yalnız ve güçsüz hissedebilir, psikologların ve sosyal çalışmacıların meslek yasalarının bile bulunmadığı, sendikalaşma oranlarının her geçen yıl düştüğü bir kamusal sistemde bildirim yükümlülüklerini gerçekleştirmek giderek güçleşmekte bu durum önleyici çalışmalar yürütülmesinin önünde engele dönüştüğü ölçüde

cinsel istismar vakalarının artmasının nedenlerinden birine dönüşmektedir. Bunun yanı sıra eğitimin niteliğinin her geçen gün düşmesi nedeniyle özellikle mesleğe yeni başlayan sosyal hizmet uzmanı, psikolog, hemşire, doktor, öğretmen gibi meslek gruplarında sahip oldukları haklar, çocukla ilgili yasal düzenlemeler, uygun yönlendirme kanalları, çocuğa yönelik şiddet gibi konularda yeterince bilgi sahibi olmadığı, karşılaşılan sorunların çözümünde etkisiz ve edilgen kalabildikleri gözlenmektedir. Bunun yanında çocuklarla ilişkilendirilen kurumlarda vaka toplantıları ve süpervizyon gibi çalışma pratikleri de eksiktir.

Medyada cinsel istismar haberleri verilirken istismara maruz bırakan kişinin baskın ve güçlü taraf olarak; istismara maruz bırakılan kişininse güçsüz, yalnız ve çaresiz taraf olarak sunulması, istismara maruz bırakılan ve istismara maruz bırakan bireylerin cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, ruh sağlığı durumu gibi kısıtlı kalıp yargılar içerisinde ele alınması, geçerliliği tartışmalı olan belirli risk grupları üzerinden istismarın hayatın her alanında karşımıza çıkabileceği gerçeğini göz ardı edilmesi, kimi zaman vaka medyada yer alırken kişi ve yer tanımlayıcı bilgilerin yer alması ve çocuk görsellerine yer verilmesi koruyucu çalışmalarını sekteye uğratmaktadır. Bu nedenle, yalnızca istismar konulu haberlerin medyada bulunması değil, koruyucu ve önleyici unsurların da haberlerin içerisinde yer alması, haber alma hakkının yurttaş hakkı

olduğunun unutulmaması, haber yasağına karşı ortak mücadele yürütülmesi, çocuk odaklı ve hak temelli bir habercilik anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir.

Hukuk alanında; Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması esastır. Bunun için, çocuğun gelişiminin desteklenmesi, davranış veya dürtü kontrolüne yönelik rehberlik hizmetleri, sosyal ve kişiler arası ilişkilerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi, alkol ve madde kullanıma ilişkin müdahaleler, ruh sağlığı tedavi ve rehabilitasyonu, fail çocuk evlenmiş ise evlilik, aile içi iletişim, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konularını kapsayacak ve hukuk dışı disiplinlerden oluşturulacak bir vaka izleme ekibi tarafından uygulanacak güvenlik tedbirlerinin uygulanması önemlidir.

Cezaların ağırlaştırılması fiilen cezasızlığın daha da artması anlamına gelmektedir. Bu nedenle konu kamuoyunun gündemine geldiği her seferinde olduğu gibi ceza artırımını önleyici bir çalışma gibi sunmak yerine koruyucu, destekleyici ve önleyici tedbirlerin uygulanması ve kanun hükümlerine eklenmesi gerekmektedir. Çocuklara ilişkin düzenlemeler ve hükümler mevzuatta dağınık halde bulunmaktadır. Mevcut

Çocuk Adalet Sisteminde çocuğun korunabilmesi ve ikincil mağduriyetin giderilebilmesi için mevcut yetişkinlere ilişkin adli sistem ve adliye binaları dışında çocuklara özgü, çocuk dostu, çocuğun insan haklarına odaklı ve onarıcı adalet ilkelere doğrultusunda oluşturulmuş fiziki mekanlar son derece yetersizdir. Cinsel istismara maruz kalan çocuğun ifadesi, yasa gereği tek seferde alınmalıyken defalarca ifade vermek zorunda bırakılmak çocukların travmatik biçimde etkilenmesini artırmaktadır. Çocuk Koruma Kanununun 6. Maddesinde yer alan bildirim yükümlülüğüne ilişkin bilgilendirmelerin okul, işyeri ve medya aracılığıyla yaygın biçimde yapılması gereklidir. Çocuk Adalet Sisteminde çocukla çalışanların Çocuk Hakları, Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, Çocuk Psikolojisi ve İletişim Teknikleri gibi temel konulardaki eğitim eksiklikleri uygulamadaki hataların önemli nedenlerinden biridir.

Çocuklar için Hep Birlikte Girişimi olarak bizler, yalnızca sorunları belirlemek için değil, tespit ettiğimiz sorunların çözümüne ilişkin somut çaba sarf etmek, bu alanda çalışanların dayanışmasını örmek, birbirimize güç vermek niyetiyle bir araya geldik. Biliyoruz ki, çocukların cinsel istismarının yaygınlaşması, toplumsal zorlanmanın, çözülme, çürüme ile sonuçlanmasının belirtilerindedir. Çocuklardan korkan, çocukları istismar eden, çocuklar istismar edilirken susan bir insan topluluğu umudunu, inancını, yaşama sevincini iyide dair olan pek çok şeyi yitirir. Bizler, bu süreci umudun ve çocukların lehine tersine çevirmek için çözüm önerilerimizi yaşama geçirmenin yollarını birlikte aramaya devam edeceğiz.

ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMARLA MÜCADELE KONUSUNDA ÖNERİLER

Çocuk ihmal ve istismarını önlemek bir bütün olarak devletin, tüm toplumun ve çocuğa erişimi olan tüm meslek gruplarının ve ailenin görevidir.

Çocuğu ihmal ve istismardan koruyucu önlemler;

- » Riski fark etmek ve gerçekleşmeden önlemek üzere oluşturulmuş bir erken uyarı sistemi oluşturulmalıdır.
- » İhmal ve istismar şüphesi halinde bildirim yapılmalıdır.
- » İhmal ve istismar olaylarında etkili soruşturma yapılmalıdır.
- » Mağdurun tedavi ve izlenimi sağlanmalıdır.
- » Çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere gereken desteğin sağlanması için sosyal programların bulunmasını kapsamaktadır.

1. Bildirim Süreci İle İlgili Öneriler

- » İl ve ilçelerde bildirim mekanizmalarının oluşturulmalıdır.
- » Yerel yönetimler esas alınarak hizmet içi haritalandırma ve aktiflik durumları çıkarılmalı; vaka yönetimi için yol haritası çizilmelidir.

- » Çocuklar için erişimi kolay ihbar hattı oluşturulmalıdır.
- » Suç duyurusunda bulunulması ile ilgili sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi kurumlar arasında standart esasların belirlenmelidir.
- » İstismarın ortaya çıkarılmasından itibaren hem çocuğun hem uzman personelin bedensel ve ruhsal sağlığının korunmasına yönelik yasal sürecin etkinleştirilmelidir.
- » Vakalarda çocuğun ruh ve beden sağlığını koruyacak şekilde süreç yöntemleri oluşturulmalı; CYBE ve istenmeyen gebelikler için önlem alınmalı ve müdahale planı oluşturulmalıdır.
- » Yaşanan vakalara ilişkin veri tabanı, arşiv oluşturulmalı, kurumlar arası bir network kurulmalıdır.

2. Bildirim Sonrası Yaşanan Sorunların Çözümüne Yönelik Öneriler

- » ÇİM yönetmeliğinin bir an önce çıkarılmalıdır. Çocuğun çok fazla travmatize olmaması için her ilde ÇİM olmalı ve koşulları iyileştirilmelidir.
- » Tüm ÇİM'ler de işleyişin aynı olması, yeterli personelin çalışmasının sağlanmalıdır.

- » Bildirim sonrası çocukların ÇİM'e, Çocuk Şube'ye götürülürken kolluk ile yalnız bırakılmaması, profesyonel bir meslek elemanının eşlik etmesi sağlanmalıdır.
- » İstismar mağduru aileler ile grup çalışmasına yönelik modül çalışmaları geliştirilmelidir ve bu konuda gerek davaların takibi gerekse avukat atamaları konusunda Barolardan ve Çocuk Hakları Merkezlerinden destek alınmalıdır.
- » Cinsel istismar mağdurlarının rehabilitasyonu sağlanmalı ve rehabilitasyon sürecinden sonra takip sürecinde kurumların görev ve sorumluluklarını belirleyecek bir yönetmelik çıkarılmalıdır.
- » Özellikle tespit ve bildirim süreci sonrası çocuğun takibi ağırlıklı sosyal hizmetler ve kolluk üzerinden

devam etmekte. Bu süreçte ruh sağlığı hizmetlerinin bütüncül ve sürekli olmasını sağlayacak önlemlerin alınmalıdır.

- » Bu alanda çalışan tüm kurum ve kuruluşların görev tanımları belirlenmeli; her kurumun buna uyması için ortak eğitimler planlanmalıdır.
- » Vaka yönetim sistemi uygulanmalıdır.
- » Özel gereksinimli çocukların istismara uğraması sonucunda olumlu davranışsal destek ve uygulamalı davranış yöntemleri ile istismar çocuğu örselemeden ortaya çıkarılmalıdır.
- » Lisans eğitimlerinin alanda çalışma için yetersiz oluşu ve özel alanlarda/birimlerde çalışan (cinsel istismar-travma) meslek elemanlarının meslek ile ilgili bilgi donanım ve deneyim açısından güçlendirilmelidir.
- » Kuruluşlarda çalışan meslek elemanı sayısının artırılmalı ve mesleki olarak güçlendirilmeli, çalışanlara süpervizör atanmalı ve motivasyonu artırıcı kolaylaştırıcılar ile çalışılmalıdır.
- » Kurumlar arası yazışmalarda vakit kaybetmek yerine bir otomasyon sistemi içeriğinde arşivlenmelidir.
- » Adli ve kolluk biriminin yeterli personel istihdam

ederek ifade almalı ve mağdurların yararına bu sürecin yürütülmesi sağlanmalıdır.

- » Cinsel istismar sonucu sonlandırılması planlanan gebelikler ile ilgili aile ve sağlık kuruluşu; kurum ve sağlık kuruluşu arasında kolaylık sağlayan yapının oluşturulmalıdır.
- » Alanda çalışanlara standardize edilen formlar ve kullanım kılavuzlarının hazırlanmalıdır.

3. Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi ve Çocukların İstismardan Korunmasına Yönelik Öneriler

- » Ayrım gözetmeksizin tüm çocukların yaşama, korunma ve katılım hakkını gözeten, çocukların ihmal ve istismarından etkili şekilde korunmasını sağlayan bir çocuk politikası oluşturulmalı ve etkin bir çocuk koruma kanunu hazırlanmalıdır.

- » Koruyucu önleyici çalışmaların ne olduğu, nasıl yapılacağı, hangi kurumlarca yürütüleceğine ilişkin yönetmelik çıkarılmadır.
- » Çocuklara, alanda çalışan profesyonellere, çocuk savcıları ve çocuk hâkimlerine, çocukla temas halinde çalışanlara; istismar ve yönlendirme mekanizmaları hakkında eğitim verilmelidir.
- » Mülteci ve sığınmacı çocukların ihtiyaçları konusunda modül hazırlanmalı ve ilgili birimler bilgilendirilmelidir.
- » Çocuğun yüksek menfaatine aykırı olabilecek bilimsel alt yapısı olmayan 'manevi rehberlik' gibi oluşumların engellenmelidir.
- » Disiplinler arası işbirliği ile yapılan gönüllü çalışmalar için işbirliğinin temel ilkeleri belirlenmelidir ve disiplinlerin birbirlerini tamamlayan, destekleyen nitelikteki çalışmaları ön plana alınmalıdır. Okul ve 1. Basamak sağlık kuruluşlarında erken uyarı sistemi kurulmalıdır.
- » Cinsel istismar kapsamının toplumun tüm kesimlerine net olarak bilinmesinin sağlanması; özellikle gri alanlarda farkındalığın artırılması, çocukların doğal ortamlarında daha etkin korunmasını sağlayacaktır.

- » Çocukların ve ailelerin okullar vasıtasıyla istismar ile ilgili bilgilendirilmesi mümkündür. Bunun için öncelikle okul psikolojik davranışlarının etkin katkısı tespit edilebilir.
- » Tüm okullarda PDR'cilerin yanı sıra psikolog ve sosyal hizmet uzmanları ve sağlık personelinin oluşturulan ve disiplinler arası çalışmalara olanak tanıyan birimler oluşturulmalıdır.
- » Özellikle kadını güçlendiren çalışmalar planlanmalıdır.
- » Yerel yönetimlerde çocuk istismarı ile ilgili birim oluşturulmalı, toplumsal cinsiyet ve cinsel eğitime yönelik ailelere mahallelerde farkındalık seminerleri verilmeli ve bilinçlendirme faaliyetlerinin oluşturulmalıdır.
- » Çevrimiçi cinsel istismar ile ilgili çocuğa ve ailelere yönelik farkındalık eğitimi; internet kullanımına ilişkin çocukları koruyacak önlemler alınmalıdır.
- » Kentlerde, mahallelerde öğretmen, PDR'ci, hukukçu, veli ve bunun gibi bileşenlerden oluşan çocuk istismarı ile mücadele platformları oluşturulmalıdır. Çocuklar için hep birlikte sloganı ile 'istismar ile mücadele' başlıklı farkındalık oluşturacak spot, özellikle sosyal medya videolarının oluşturulmalıdır.

- » Sağlık bakanlığı ve MEB arasında imzalanan okulda sağlığın korunması ve geliştirilmesi projesi hayata geçirilmelidir. İstismar ile mücadelede öğretmen, öğrenci ve veliye ulaşacak bir olanak olarak bu projenin kullanımı sağlanmalıdır.
- » Aile ve çocuk eğitimlerinde eğitimlerin disiplinler arası etkileşimlerle, bütünlükçü bir yapıda eğitimin sunulması sağlanmalıdır.
- » Çocuk cinsel ihmalinin bireysel ve kamusal düzeyde cinsel istismarın önünü açtığı bilgisinin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- » Sivil toplum örgütlerinin (meslek örgütleri dahil) savunuculuk kapasiteleri geliştirilmelidir.
- » Bürokratik işlemlerin azaltılması için çocuk koruma alanında çalışan profesyonellerin ortak bir çatı altında toplanması sağlanmalı ve üniversite hastanelerinde örnekleri bulunan çocuk koruma merkezleri modelinin tüm illere ve hastanelere yaygınlaştırılmasıdır.
- » İstismar ile ilgili eğitimlerin içeriği ve veriliş biçimine ilişkin asgari sınırlar çizilmeli ve bu yönde eğitimler verilmelidir.
- » Medyada istismar ile ilgili bilgilendirici mesajların verilmelidir.

- » Medyada kullanılan dilin yeniden inşa edilmeli, medya izleme grubu oluşturulmalı, kullanılacak dile ve görsellere ilişkin etik normlar oluşturulmalı ve konuya müdahil olunmalıdır.

4. Profesyonellerin Güçlendirilmesi için Öneriler

- » İşyerinde yaşanan, sistem kaynaklı olan “mesleki sınırların ihlali”, “iş hayatında yaşanan mobbing” ve “güvencesizlik” gibi sorunların çözümü için “Çocuklar İçin Hep Birlikte”nin iş yeri ve sistem kaynaklı yaşanan sorunlarda bir destek mekanizması işlevi görmesi,
- » Mesleğe yeni başlayan sosyal hizmet uzmanı, psikolog, hemşire, doktor, öğretmen gibi meslek gruplarının; sahip oldukları haklar, çocukla ilgili yasal düzenlemeler, uygun yönlendirme kanalları gibi konularda yeterince bilgi sahibi olması, meslek ele-

manlarının çocuk haklarına dair mevzuat ve uygulamalar ile kendi özlük ve yasal haklarına dair bilgileri edinebilmesi için kurum içi ve dışı eğitim hizmetlerinin aktif olarak sağlanması,

- » Çocukla çalışması olası tüm meslek gruplarının lisans eğitimlerinde çocuğa yönelik şiddet konusunun var olmasına yönelik girişimlerin olması,
- » Vaka toplantıları ve süpervizyon gibi çalışma pratiklerinin geliştirilmesi,
- » Çocuklarla çalışan sosyal çalışmacılar ve psikologların meslek yasalarının olmaması, hem meslek icrasındaki sınırların ve sorumlulukların belirlenmesinde hem de çalışanın yasal haklarında kısıtlamalara neden olduğu için “meslek yasası” oluşturulması için mücadele edilmesi,
- » Meslek örgütleri ve oluşum içindeki çalışanlarla, dayanışma ve birlikte çözüm yolları üretmek,
- » Çalışanın mesleki ve kendine bakım becerilerini geliştirebileceği süpervizyon, grup ya da bireysel destek çalışmalarının, “öz bakım (self care)” çalışmalarının yapılması ve bunun kurumlar tarafından karşılanması için çaba sarf edilmesi,
- » Çocuklar İçin Hep Birlikte Oluşumu içinde süpervizyon, grup ve/veya bireysel destek mekanizmaları-

nı örmek için adım atılarak SHUDER, TPD, TODAP, TTB gibi meslek örgütlerinden destek alınarak farklı illerde çalışanlar için bu hizmetlerin sağlanması,

- » Çocuğa yönelik cinsel istismarın toplumsal cinsiyet, cinsellik ve beden algısı konularından ayrı düşünölemeyeceğini, dolayısıyla bu konulara özel hem devlet kurumlarında hem de sivil toplum örgütlerinde eğitimler düzenlenmesi,
- » Süpervizyon, eğitim, grup ve bireysel destek hizmetlerinin ana dile uygun olarak sağlanması ve gerektiğinde çeviri desteğinin de sürece dahil edilmesi,
- » Çalışmalara dahil olacak engeli bulunan çalışanlar için ihtiyaç duyulan uyarlamaların; işaret dili, online dökümanlar vb. sağlanması,
- » Çocuğa yönelik koruyucu mekanizmaların uygulanması için çalışanlar olarak bulunduğumuz kurumlarda ve bu oluşum içinde hep birlikte hareket ederek bir kamuoyu sesi ve baskısı oluşturmak, her türlü medya kaynağını kullanmak,
- » Okullarda çocuğa yönelik cinsel istismar olgularının tespiti ve bildirimi sürecinin yönetilmesinde -öğretmenlerin uzmanlık alanı olmaması dolayısıyla- sorunlar yaşanabildiğini bilmekteyiz. Bu bağlamda bir

uzmanlık alanı olarak okul sosyal hizmetinin uygulamaya geçirilmesini sağlamak amacıyla girişimlerde bulunması,

5. **Medya Çalışanları için Öneriler;**

- » Çocuğa karşı şiddet sadece bu duruma maruz bırakılan çocuğu, ailesini, yakınlarını değil, aynı zamanda bu konuyla ilgili çalışan profesyonelleri de etkileme potansiyeline sahiptir. Hiçbir destek, eğitim ya da süpervizyon almadan bu alanda çalışma yürüten medya çalışanları da tıpkı diğer çalışanlar gibi ikincil travmaya maruz kalabilmektedir. Bu nedenle bu alanda çalışma yürüten medya çalışanlarının problemlerinin çözümü, örselenmelerine karşı güçlenmeleri için de çalışmalar yürütülmelidir.
- » Haberlerde kullanılan dilin yanı sıra doğru görsellerin seçiminin de oldukça önemli olduğu, mevcut görsellerin bazen travmatik etki yaratabileceği üzerinde durulmuştur. Bu nedenle haberlerde kullanılmak üzere görsellerin seçilebilmesi için konuya hakim bir ekip tarafından bir görsel havuzu oluşturulabilir.
- » Konuyla ilgili haberler sadece olaylar olduktan sonra reaktif bir şekilde verilen haberler olmamalıdır. Aynı zamanda paylaşılan ilgili haberler takip edil-

meli, caydırıcı olması açısından verilen mücadele-
nin kazanımları ve dava sonuçları da paylaşılmalı-
dır.

- » Haberlerde konuya ilişkin uzman görüşüne yer ve-
rilmelidir. Bu aşamada uzmanın seçiminin önemli
olduğundan, uzmanla iletişim kurulurken STK'lar ile
ilişki içerisinde olmak kolaylaştırıcı olacaktır.
- » Dilin kurucu ve dönüştürücü gücünden ötürü, ço-
cuğun cinsel istismarına yönelik habercilik yapar-
ken, istismar sözcüğü yerine “kötücül davranış”
istismara maruz bırakan aile bireylerini tanımlarken
“zalimane tavır içerisindeki kişiler” vb kelimeler ile
konu hafifletilmemeli ve suçun üzeri örtülmemelidir.
Unutulmamalıdır ki çocuğa karşı şiddet türlerinden
biri olan cinsel istismar hem çocuğun, hem çevre-
sindeki bireylerin, hem de toplumdaki diğer kesim-
lerin üzerinde uzun vadeli olumsuz etkiler bırakma
olasılığına sahiptir. Aynı bağlamda “çocuk gelin”
veya “erken yaşta evlilik” kavramları yerine “çocuk
yaşta evlilik”, “mağdur” kavramı yerine ise “maruz
kalan” kavramının kullanılması, medya mensupla-
rınca dikkate alınması gereken unsurlardır.
- » “Çocuk susar, sen susma” söylemi üzerinden ha-
reketle, bu ve bunun gibi söylemler çocuğu güç-

süzleştirmektedir. Medya dili çocuğun güçlenmesi üzerinden kurulmalıdır.

- » Haberlerde linç kültürüne neden olacak dil de kullanılmamalıdır. Haberin konusundan bağımsız insan hakları merkezli habercilik anlayışıyla “idam çözüm değil” demek yerine “idam insanlık suçudur” denmelidir. Unutulmamalıdır ki “çözüm değil” demek de idamı tartışmanın bir parçası olmaktır. Bu tartışmaları görünür kılmak yerine çocuğun cinsel istismarına yönelik haberlerde koruyucu ve önleyici vurgu belirginleştirilmelidir.
- » Haberler pornografik öğeleri merkeze almamalı, haberin unsuru olmayacak gereksiz ayrıntılara girilip infial ve sansasyon merkezli yeni bir şiddet dili yaratılmamalıdır. Haberler mümkün olduğunca başvuru mekanizmalarına yer veren öğeleri ve profesyonellerin görüşlerini içermelidir.
- » “Özel bölge” vurgusu yerine “beden bütünlüğü”, “kişisel sınır” kavramları üzerinden konu ele alınmalıdır.
- » “Bir yenisi daha eklendi”, “yine”, “gün geçmiyor ki” gibi ifadelerle konunun sıradanlaştırılarak kanık-sanmasına hizmet edilmemelidir.

- » Çocuk ile ilgili haberlerin ve medya çalışmalarının yürütülmesinin kadın gazetecilere ve kadın medya çalışanlarına yüklenmesi ve onların görevi gibi lanse edilmesi kabul edilemez bir olgudur. Çocuğa yönelik cinsel istismarın bir insanlık sorunu olduğu akılda tutularak, konunun yalnızca kadınların ve çocukların sorunu olarak görülmesinin yaygın olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği pratiklerinden birisi olarak sürmesi engellenmelidir.

6. Yasal Düzenlemelere Yönelik Öneriler

- » Mevzuatta dağınık halde olan ve yaş kriterlerinde çelişen çocuklara ilişkin düzenlemeler ve hükümler birbirleriyle ve uluslararası sözleşmelerle uyumlandırılmalıdır.
- » Yine mevzuatta dağınık olarak yer alan çocuklara ilişkin tüm düzenlemeler Çocuk Koruma Kanunu kapsamında tek bir yasada toplanmalı, bu yasa çocuğa özgü adalet ilkeleri doğrultusunda önleme ve koruma odaklı hükümler içermelidir.
- » Çocuğa yönelik cinsel istismar suçlarına verilen cezaların ağırlaştırılması yerine Çocuk Kuruma Kanununa istismara yönelik çocuğun risklerini belirleyen, koruyucu, destekleyici ve önleyici tedbir içeren kapsamlı kanun hükümleri eklenmelidir
- » Türk Ceza Kanunu'nda Madde 104 te yer alan "reşit olmayanla cinsel ilişki" suçun failinin çocuk olduğu

durumlarda çocuk cezalandırılmalı, onarıcı adalet ilkeleri doğrultusunda Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler ile suça özgü güvenlik tedbirleri uygulanmalıdır.

- » Mevzuatta kademelendirilmiş olan cinsel istismar yaşı 12 yaşından, 15 yaşına yükseltilmeli, akranlar arası yaş sınırı 3 yaş ile sınırlandırılmalı ve Kanunda da bu şekilde yer almalıdır.
- » Hukuki anlamıyla aralarında evlenme yasağı olan iki yetişkin arasında, cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir neden olmaksızın yaşanan cinsel davranışlar olarak tanımlanan ensest, yasada "ensest olarak" açıkça yer almalı ve çocuğun cinsel istismarının ağır ve nitelikli hali olarak tanımlanmalıdır.
- » Çocuğun korunabilmesi ve ikincil mağduriyetin giderilebilmesi için yetişkinlere özgü yapılan adliyelerden ayrılmalı Çocuk Dostu Adliyeler oluşturulmalıdır.
- » İstismar mağduru çocuğun ifadesinin yasa gereği tek seferde yerine getirilmesinin şartları yasa maddesi olarak yeniden ve gerekçelendirilerek belirtilmelidir.
- » Çocuğun ikinci kez dinlenilmesi gereken durumların neler olduğu ilgili yasada detaylandırılarak gerekçelendirilmeli, yeniden alınmasının zorunlu olduğu durumlarda ifadenin de Çocuk İzlem Merkezleri

veya Adli Görüşme Odalarında alınması zorunlu hükme bağlanmalıdır.

- » Çocuk İzlem Merkezlerinin yasa ve uygulama yönetmeliği bir an önce çıkarılmalı, bu merkezlerde çalışanların görev, sorumluluk, yetki, yeterlilik ve kriterleri ilgili yasa veya yönetmelikte düzenlenmelidir.
- » Fiziksel temas veya istismarın nitelikli hallerine bakılmaksızın çocuklara yönelik tüm istismarlarda çocuğun ifadesi Çocuk İzlem Merkezlerince alınmalıdır.
- » Yasada, cinsel istismara maruz kalan mağdur çocuğun maruz kaldığı fiilin etkilerinin belirlenmesi ve delillerinin tespiti amacıyla çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanı tarafından muayenesinin yapılması gerektiği yer almalıdır.
- » Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 182. Maddesine cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, duruşmanın, suç mağdurunun dinleneceği aşamasının mutlaka kapalı yapılması ve mağdur çocuğun ifadesi sırasında yanında bulunan uzmanın, çocuğun duruşma sürecinden olumsuz etkilenmemesi için önerdiği önlemlerin alması gerektiği açık olarak yazılmalıdır.
- » Çocuk Koruma Kanunu'nda istismar mağduru çocuğa ilişkin soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Başsavcılığının, suç mağduru olan çocuğun korunma ihtiyacı içinde olup olmadığının araştırılması ve

gerekli koruyucu ve destekleyici tedbir kararının verilmesini çocuk hakimliğinden istemesi hususu zorunlu hale getirilmelidir.

- » Çocuk Koruma Kanununun 6. Maddesinde yer alan, çocuğun korunma ihtiyacının tespit edilmesine yönelik yükümlülüğün, ihbarın ve sorumluluğun çocukla temas eden herkes açısından zorunlu hale getirilmesi yasa maddesi olarak açıkça belirtilmelidir.
- » Bunun ihlal edilmesi durumunda ağır yaptırımlar uygulanması gerektiği yasa da açıkça yer almalıdır.
- » Türk Ceza Kanununun 278. Maddesinde aile bireylerinin tanıklıktan çekilme ve bildirim yükümlüğünü ortadan kaldıran madde, çocuklara yönelik ihmal veya istismar durumlarında geçerli olmamalı ve bu doğrultuda yeniden düzenlenmelidir.
- » Medeni Kanun'da yer alan 17 yaşında ailenin onayı ile evliliğin geçerli olacağına ilişkin hüküm iptal edilmelidir.
- » Aynı Kanun'da yer alan hâkim izni ile evliliğinde, BM ÇHS'nin 24. maddesinin 3. paragrafı, BM Çocuk Hakları Komitesi ve CEDAW Komitesi'nin ortak olarak yayınladığı "Zararlı Geleneksel Uygulamalar" ile ilgili Genel Yorumu' doğrultusunda iptal edilmeli ve yasal evlilik sınırı 18 yaş olarak düzenlenmelidir.
- » Düzenlenecek bu maddeye uymayıp bir çocuk hakkında evlenme töreni yapana veya çocuğa evlenme

için tören yapılmasına rıza gösteren kanuni temsilciye ceza verilmeli ve bu yasada yer almalıdır.

- » Çocukların erken yaşta evlendirilmelerini önlemek için çocuklara alanında uzman kişilerce okullarda yaşlarına ve gelişimlerine uygun cinsel eğitim verilmeli, eğitim müfredatına eklenerek, yasal zorunluluk olmalıdır.
- » Türk Ceza Kanunundaki kademeli cinsel istismar yaş durumuna, rıza kavramına ve cebir, hile, tehdit ve iradeyi etkileyen başka bir unsur olup olmadığına bakılmaksızın 18 yaş altı bütün istismar mağduru ve gebelik durumu olan çocuklar için Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin uygulanması zorunlu olmalıdır.
- » Bu çocukların izlem ve takiplerinin yapılabilmesini sağlamak üzere Sosyal Hizmet Birimlerine bildirilmesi yasal bir zorunluluk olmalıdır.
- » Çocuk Adalet Sisteminde çocukla çalışacak herkesin Çocuk Hakları, Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, Çocuk Psikolojisi ve İletişim Teknikleri konusunda eğitim alması yasal zorunluluk olmalıdır.
- » Ceza Muhakemesi Kanununa göre avukatların mağdur çocuk görevlendirilmelerinde, Çocuk Adalet Sistemine ilişkin eğitim almış avukatların görev alması standart ve zorunlu hale getirilmelidir.
- » Adli Sisteme giren bütün çocuklar için bir vaka yö-

neticisi belirlenmeli, vaka yöneticisinin özellikleri, yetki, sorumluluk ve kimlerden oluşacağına dair kriterler ilgili yasada yer almalıdır.

- » Bir çocuğun istismar mağduru olması, şüphesi veya bir çocuğun cinsel dokunulmazlığa karşı suç faili olduğu şüphesi ile soruşturmaya başlanmasıyla birlikte çocuğun duruma özgü müdahalenin planlanması için sosyal inceleme yapılması zorunlu hale getirilmelidir.
- » Adli sistemde yer alan çocuğun içinde bulunduğu riskleri ihtiyaçları, gereksinimleri ve buna yönelik müdahale yöntemlerini bütüncül bakış açısı doğrultusunda tespit eden **“Sosyal İnceleme Raporları”** sadece bu raporlamanın akademik ve pratik eğitimini almış olan sosyal hizmet uzmanları tarafından düzenlenmeli ve bu durum yasal düzenlemede yer almalıdır.

FORUM:

Çalıştay Sonuç Raporlarının ve “Çocuklar için Hep Birlikte Girişimi” nin Devamı Konusunda Değerlendirme

Bu öneriler, çalıştayın forum bölümünde tüm çalıştay katılımcıların katkıları ve çalışma gruplarından gelen değerlendirmelerle oluşturulmuştur.

- » Ortak dil oluşturmak için kavramların tartışılabilmesi ve netleştirilebileceği bir çalıştay yapılmalıdır.
- » İllerde çocuk alanında çalışan farklı meslek gruplarından profesyonellerin yer aldığı bir ağ oluşturulmalıdır. Çalışmalar periyodik olarak tekrar edilmeli ve sosyal medya gibi araçlarda ortak bir dil kullanılmalıdır.
- » Ortak bir eğitim modülü oluşturulmalı, illerde meslek elemanları için eğitim düzenlenmelidir. Eğitim modülleri hazırlanırken, mesleki disiplinlerin ihtiyaçlarına ve özelliklerine dikkat edilmelidir.
- » Çalıştayda yaratılan enerjinin (yoğunluğun/ilkelere) yerellere taşınması önemlidir.
- » Bölgesel ve yerel toplantıların yapılması önemlidir. Diğer şehirlerde de bu tarz çalıştaylar yapılabilir. Çalıştay sonuçlarının paylaşıldığı duyuru çalışmaları

ları yapılabilir. Böylelikle çocuk algısının bölgesel karakteri de ortaya çıkacaktır. Çocuk odaklı yapılacak çalışmalar aynı zamanda profesyonel odaklı da yapılmalıdır. Bu durum çalıştayın düzenleyicisi örgütler tarafından tartışılmalıdır.

- » Çocuk ihmal ve istismarı alanında çalışan, doğru bakış açısına sahip profesyonelleri bilmek ve alanda çalışanları haritalandırmak önemlidir.
- » Çocuk, kadın ve aile politikaları ile çocuk ve kadınlara yönelik haklar açısından mevcut saldırılara karşı birlikte ses verebilmek önemlidir.
- » Devletin yapması gereken işlerin buraya katılan kurumlar tarafından devlete ısrarla hatırlatılması önemlidir.
- » Çocuk ihmal ve istismarı alanında çalışan profesyonellere yönelik olarak yeterli ve gerekli izin, psikolojik destek gibi meslek elemanlarını desteklemeye yönelik adımların kurumlarca atılmasını talep etmek önemlidir.
- » Çalıştay sonuç raporunun, örgütlü ve güçlü bir şekilde sunulması gerekmektedir.
- » Haber kaynaklarına doğru bir şekilde ulaşılabilme ve haberle ilgili güvenilir profesyonel görüş alabil-

mek için muhabirlerden ve farklı meslek gruplarından profesyonellerden oluşan bir iletişim ağı kurulmalıdır.

- » Çocuk ihmal ve istismarı alanın kullanılacak dilin değiştirilmesi ve dikkat edilecekler dair broşürler hazırlanmalı ve genel kapsamlı bir rehber çıkarılmalıdır.
- » Çocukları desteklemeye ve korumaya yönelik sosyal medya hesapları açılabilir ve oyunlar- programlar da yazılabilir.
- » Çocuğa alternatifler sunmanın öneminden yola çıkarak çocuklara ve ebeveynlere yönelik öneri- kitap- sitelerinin yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.
- » İletişim fakülteleriyle çocuk merkezli haberciliği tartışmak üzere bir ayaya gelinmesi ve bu çalışmalarda medya katılımının daha geniş sağlanması ilerleyen süreçte yürütülecek çalışmalarda önemlidir.
- » Tüm bunların yanında, umutlu pozitif ve güçlendirici haberlere yer vermek gerektiğinden hareketle bu bağlamda çocuk hakları merkezli, çocuk dostu bir çocuk sayfası oluşturulması önerilmektedir.
- » Hem profesyonelleri hem de çocukları korumak ve güçlendirmek adına bu çalıştaydan itibaren farklı

illerde örgütlenmelerin oluşturulmasının sağlanması, illerden temsilcilerin bulunması ve bu temsilcilerin ya da uygunsa aynı ağ içinde farklı illerde bulunan katılımcıların düzenli aralıklarla toplanmasının sağlanması önerilmektedir.

- » Hem çocuca yönelik cinsel istismar alanında geliştirilecek söylem hem de oluşum katılımcıları olarak uygun iletişim sağlamak amacıyla ortak bir dil oluşturmak konusunda çalışma yapılması gerekmektedir.
- » “Hep birlikte” yapılacak çalıştay, atölye, toplantı gibi organizasyonlarda “**şiddetsiz iletişim**” kullanmanın ve “**yatay bir örgütlenme**” olarak devam etmenin dayanışmayı güçlendirmek adına gerekli olduğu düşünülmektedir.
- » Çocuklar için hep birlikte ağının/oluşumunun ve profesyonelleri koruma/güçlendirme çalışma grubunun genişlemesi ve daha kapsayıcı olması bakımından iletişimi hem elektronik posta hem de oluşturulacak web-sitesi üzerinden aktif olarak sağlanması önerilmektedir.

ÇOCUKLAR İÇİN HEP BİRLİKTE GİRİŞİMİ

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi
(SHUDER Ank. Şb.)

Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği (TODAP)

Türk Psikologlar Derneği (TPD)

Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES)

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-SEN)

Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Derneği

ODTÜ Mezunları Derneği

İletişim:

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi
Meşrutiyet Mah. Karanfil Sok. Zafir İş Merkezi No:86
Kızılay Çankaya/Ankara

Sosyal Medya:

Facebook Sayfası : <https://www.facebook.com/cocuklaricinhepbirlikte>

Instagram Sayfası : <https://www.instagram.com/cocuklaricinhepbirlikte/>

Twitter Sayfası : <https://twitter.com/cocuklaricinhep>

